

**UCHWAŁA NR XXVII/375/2017
RADY MIASTA RACIBÓRZ**

z dnia 29 marca 2017 r.

w sprawie zmiany Uchwały Nr XIV/160/2007 Rady Miasta Racibórz z dnia 31 października 2007 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz na lata 2007-2020

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 446 z późn. zm.) oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.)

**Rada Miasta Racibórz
uchwala, co następuje:**

§ 1. W Uchwale Nr XIV/160/2007 Rady Miasta Racibórz z dnia 31 października 2007 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz na lata 2007-2020 wprowadza się następujące zmiany:

1) tytuł uchwały otrzymuje brzmienie:

„w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz na lata 2007-2022”;

2) załącznik do uchwały otrzymuje brzmienie zgodnie z załącznikiem do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Racibórz.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

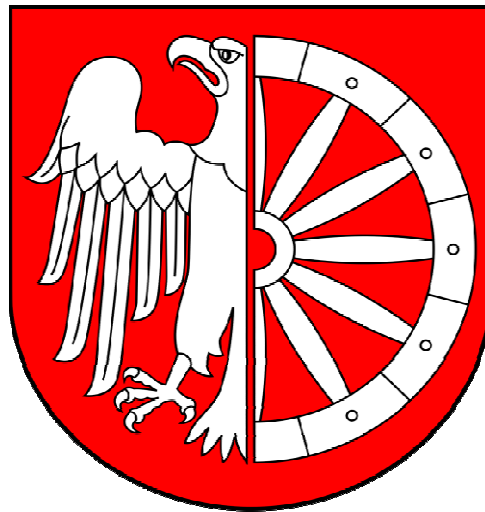
Przewodniczący Rady

Henryk Mainusz

Załącznik do Uchwały Nr XXVII/375/2017

Rady Miasta Racibórz

z dnia 29 marca 2017 r.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
DLA MIASTA RACIBÓRZ
NA LATA 2007 - 2022**

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Zgodność celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych z wybranymi dokumentami i politykami europejskimi, krajowymi i regionalnymi.....	9
2.1 Dokumenty Unii Europejskiej.....	9
2.2 Dokumenty krajowe	10
2.2.1 Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	10
2.2.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	11
2.2.3 Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020	11
2.2.4 Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.....	12
2.3 Dokumenty o zasięgu regionalnym województwa śląskiego	13
2.3.1 Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020	14
2.4 Dokumenty o zasięgu lokalnym.....	14
2.4.1 Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2015–2022	14
2.4.2 Strategia rozwoju miasta Racibórz do roku 2020r.	15
3. Diagnoza sytuacji społecznej oraz identyfikacja problemów społecznych miasta Racibórz	16
3.1 Analiza SWOT dla miasta Racibórz w kontekście rozwoju społecznego	17
3.2 Diagnozowanie problemów społecznych w poszczególnych obszarach.....	18
3.2.1 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: pomoc i integracja społeczna	19
3.2.2 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: edukacja i rynek pracy	23
3.2.3 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością.....	30
3.2.4 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: jakość życia	38
4. Analiza strategiczna wraz z prognozą zmian	42
4.1 Analiza SWOT w obszarze pomoc i integracja społeczna.....	42
4.2 Analiza SWOT w obszarze: edukacja i rynek pracy.....	45
4.3 Analiza SWOT w obszarze zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością	49
4.4 Analiza SWOT w obszarze: jakość życia.....	51
5. Cele strategiczne projektowanych zmian, kierunki niezbędnych działań, źródła finansowania oraz wskaźniki realizacji działań	53
5.1 Cele strategiczne dla obszaru: pomoc i integracja społeczna	53
5.2 Cele strategiczne dla obszaru: edukacja i rynek pracy.....	56
5.3 Cele strategiczne dla obszaru: zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością	61
5.4 Cele strategiczne dla obszaru: jakość życia	65
6. Sposób realizacji strategii – monitorowanie i ewaluacja	67
7. Podsumowanie dokumentu	70
8. Spis tabel, rysunków i wykresów.....	72
9. Bibliografia.....	73

1. Wstęp

Polityka społeczna jest pojęciem, które popularnie jest wykorzystywane w przestrzeni publicznej do komentowania wszelkich zjawisk opisujących rezultaty społeczno - gospodarczego oddziaływania państwa jako podmiotu władzy, jest odzwierciedleniem realizowanych doktryn: ekonomicznej, politycznej i prawnej, a dodatkowo na jej kształt wpływają również uwarunkowania historyczne i światopoglądowe. Polityka społeczna obejmuje działalność państwa i innych podmiotów, nastawiona głównie na wspomaganie zmarginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją grup społecznych oraz działań nastawionych na podnoszenie jakości życia i kreowanie postępu, „jest wyrazem dążenia do określonego ładu społeczno-gospodarczego, umożliwiającego obywatelom zaspokajanie potrzeb uznanych za społecznie ważne”.¹

Kluczowym zakresem praktycznym polityki społecznej w wymiarze lokalnym jest pomoc społeczna. Realizowane przez nią usługi i formy wsparcia są skierowane na zbiorowe zaspokajanie społecznie uznanych potrzeb². Pod względem zadaniowym pomoc społeczna ma holistyczny wymiar. Przy jej udzielaniu uwzględnia się otoczenie społeczne osoby objętej pomocą i grupy odniesienia (rodzinę, znajomych, środowisko społeczne związane z miejscem zamieszkania itp.). Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych znacznie wykracza poza obszar pomocy społecznej i obejmuje swym zasięgiem także inne obszary jak: rynek pracy, edukację, kulturę. Są one ściśle powiązane ze sobą i stanowią o tzw. jakości życia. Z tego względu charakter niniejszej strategii jest interdyscyplinarny i opiera się na modelu wielosektorowej polityki społecznej.³

Ustawodawca, w świetle ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku, zobligował władze lokalne do przygotowania gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych⁴. Jak wynika z zapisów art. 17 ww. ustawy, opracowana strategia powinna uwzględniać programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Zgodnie z art. 16 b ustawy o pomocy społecznej opracowana strategia zawiera w szczególności:

¹ M. Wronka-Pośpiech, A. Frączkiewicz-Wronka, *Innowacje – przesłanki wyłaniania się nowego paradygmatu polityki społecznej*, w: M. Grewiński, A. Karwacki (red.), *Innowacyjna polityka społeczna*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie, Warszawa 2015, s. 28

² L. Dziewięcka-Bokun: *O sposobach rozumienia polityki społecznej*, [w:] *Uwarunkowania współczesnej polityki społecznej*, pod red. B. Ponikowskiego i J. Zarzeczego, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002, s. 68.

³ M. Grewiński: *Wielosektorowa polityka społeczna. O przeobrażeniach państwa opiekuńczego*. Wydawnictwo WSP TWP. Warszawa 2009, passim

⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity z 2015 roku Dz. U. poz. 163 z późn. zm.).

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian;
 - b) kierunków niezbędnych działań;
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych;
 - d) wskaźników realizacji działań.

W założeniach uczestnikami procesu tworzenia strategii powinni być przedstawiciele: administracji samorządowej, organizacji społecznych oraz bezpośredni beneficjenci. Partycypacyjny model budowania strategii jest gwarantem zaangażowania społeczności lokalnej w proces jej tworzenia, ale decyduje również o efektywności jej realizacji. Strategia rozwiązywania problemów społecznych, jako przewodnik, czy też wskazówka działania, oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, dookreśla możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzysząc temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne. Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna wynikać z respektowania następujących zasad:

- **Zasada samopomocy** – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
- **Zasada przezorności** – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
- **Zasada solidarności społecznej** – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
- **Zasada pomocniczości** – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.

- **Zasada partycypacji** – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która zapewnia ludziom możliwość współuczestniczenia w procesie podejmowania decyzji mających wpływ na społeczność i życie zbiorowości.
- **Zasada samorządności** – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
- **Zasada dobra wspólnego** – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
- **Zasada wielosektorowości** – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna Unii Europejskiej opiera swoje założenia na działaniach związanych z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, zapewnieniem powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzeniem systemu zabezpieczenia społecznego. Z uwagi na funkcjonowanie naszego kraju w tej strukturze społeczno-gospodarczej jest rzeczą oczywistą i zrozumiałą, że właśnie te wartości i zasady stanowią fundament budowy dokumentu wskazującego lokalne problemy społeczne i metody ich rozwiązywania.

Strategia, aby miała szansę realizacji musi obejmować horyzont czasowy od kilku do kilkunastu lat. Planowanie strategiczne jest procesem ciągle korygowanym i aktualizowanym. Dlatego strategia nie jest dokumentem zamkniętym i ulega stałym modyfikacjom. Ważne jest zatem monitorowanie i kontrola założeń w trakcie realizacji strategii oraz dostosowanie jej do zmieniających się warunków zewnętrznych i wewnętrznych. Opracowana Strategia zakładała elastyczność - łatwe przystosowanie do zachodzących zmian oraz stałe poddawanie kontroli. Z tych względów dokonana została aktualizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz określonej na lata 2007 -2022.

Proponowana w niniejszym opracowaniu metodologia opracowywania uspołecznionej strategii rozwiązywania problemów z użyciem instrumentów partycypacji społecznej odwołuje się

do zasady pomocniczości po to, by przełamać szablon podziału na zarządzających i decydujących o sprawach społecznych przedstawicieli władz oraz mieszkańców jako adresatów podejmowanych rozwiązań w obszarze lokalnej polityki społecznej. Do współpracy nad aktualizacją niniejszej strategii zostali zaproszeni przedstawiciele jednostek samorządowych gminnych oraz powiatowych, oświaty, służb bezpieczeństwa, pracownicy urzędu miasta, a także przedstawiciele rady miasta oraz organizacji pozarządowych. Wykaz interesariuszy uczestniczących w procesie tworzenia aktualizacji strategii prezentuje tabela nr 1.

Praca nad aktualizacją strategii została podzielona na etapy. Pierwszym z nich było powołanie Zarządzeniem Nr 458/2015 Prezydenta Miasta Racibórz z dnia 27 października 2015 r. Zespołu ds. aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz na lata 2007-2020. Następnie przeprowadzono warsztaty partycypacyjne z reprezentantami różnych środowisk społecznych. Spotkania te podzielone zostały na obszary, w których dokonana została diagnoza sytuacji społecznej miasta Racibórz, a także analiza SWOT poszczególnych obszarów tematycznych, tj.:

- pomoc i integracja społeczna;
- edukacja i rynek pracy;
- zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością;
- jakość życia.

Osoby uczestniczące w spotkaniach wyrażały swoje opinie na temat postrzeganych przez nie problemów społecznych, ich nasilenia, przyczyn, a także wskazywały pośrednio cele w poszczególnych obszarach oraz działania niezbędne do podjęcia ich realizacji. Uzupełnieniem analiz były badania ankietowe przeprowadzone z uczestnikami warsztatów. Zakres tematyczny ankiet obejmował:

- skalę występowania problemów społecznych w mieście, przyczyny ich powstawania;
- ocenę sytuacji osób starszych, osób z niepełnosprawnością;
- ocenę warunków życia w Raciborzu.

Tabela1. Uczestnicy warsztatów partycypacyjnych

Podmiot / instytucja	Reprezentant
Urząd Miasta-Wydział Spraw Społecznych; Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Pani Iwona Trzeciakowska
Urząd Miasta - Wydział Edukacji, Kultury i Sportu	Pani Ewa Urbańczyk
Urząd Miasta – Biuro Zarządzania Kryzysowego	Pan Stanisław Mrugała
Urząd Miasta - Wydział Lokalowy	Pani Małgorzata Gwardiak
Rada Miasta	Pan Henryk Mainusz, Pan Paweł Rycka, Pan Tomasz Cofała, Pan Franciszek Mandrysz, Pani Anna Ronin
Śląski Uniwersytet III Wieku	Pani Czesława Kordyaczny
Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy	Pani Krystyna Loch
Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Rodziny „Pomocna Dłoń”; Sąd Rejonowy - I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej dla Nieletnich;	Pan Adam Reszka
Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „Tęcza”	Pani Katarzyna Dutkiewicz
Stowarzyszenie „Persona” na Rzecz Promocji i Ochrony Zdrowia Psychicznego	Pani Halina Rycerz-Kuliga
Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Opolskiej	Pani Małgorzata Draszczyk
Nasz kościół – Kościół Zielonościwkowy	Pan Piotr Grzesiek
Straż Miejska	Pan Andrzej Szewczyk
Komenda Powiatowa Policji	Pani Agnieszka Krzyżyk Pan Sebastian Staniek
I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej dla Dorosłych	Pan Marek Wieczorek
Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich	Pan Grzegorz Bulenda
Powiatowy Urząd Pracy	Pani Urszula Lebek
CKZiU nr 1	Pani Katarzyna Betnerowicz
Centrum Nauki i Biznesu ŻAK	Pani Joanna Piecowska
CKZiU nr 2 „Mechanik”	Pani Mariola Szymańska
Zakład Doskonalenia Zawodowego K-ce/OKZ R-rz	Pani Aleksandra Wąsik
Caritas Diecezji Opolskiej	Pani Weronika Ciupke, Pani Teresa Stosiek
Raciborskie Centrum Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Pan Michał Lorenz
Zespół Szkół Specjalnych	Pani Ewa Konopnicka
DPS „Złota Jesień”	Pani Jolanta Rabczuk
PCPR	Pani Klaudia Jasion
Stowarzyszenie na rzecz Integracji "Podaj Rękę"	Pan Krystian Pilszak
Szpital Rejonowy	Pani Aniela Mainka
DPS Pl. Jagiełły 3	Pani Elżbieta Kałus
Miejski Zarząd Budynków	Pani Joanna Kuliga-Leszczyńska
Sąd Rejonowy	Pani Stefania Wolska
Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna	Pani Małgorzata Szczygielska
Muzeum	Pani Joanna Muszała – Ciałowicz
Młodzieżowy Dom Kultury	Pani Elżbieta Biskup

Przedstawiony model opracowywania uspołecznionej strategii rozwiązywania problemów z użyciem instrumentów partycypacji społecznej realizuje **zasadę pomocniczości**. Zgodnie z zawartą w preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą pomocniczości, Polska opiera się na współdziałaniu i komplementarności obywateli i instytucji publicznych stanowiącą jeden z fundamentów demokratycznego państwa prawa. Zasada ta nakazuje przesunięcie procesu decyzyjnego możliwie jak najbliżej obywateli i zagwarantowanie właściwego stopnia niezależności organom niższego szczebla w stosunku do organów wyższego szczebla.⁵

Zasadę pomocniczości ujmuje się dziś w dwóch jej płaszczyznach:⁶

- **pomocniczości pionowej** (wertykalnej), tj. przydzielenia zadań publicznych temu szczeblowi systemu władz publicznych, który jest usytuowany najniżej w ramach tego systemu, lecz jest zdolny do wykonywania danych zadań;
- **pomocniczości poziomej** (horyzontalnej), tj. powierzania, w granicach możliwości i efektywności, wykonywania zadań publicznych podmiotom niepublicznym, w szczególności organizacjom pozarządowym.

Opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi:

- odpowiedź na konkretne problemy oraz potrzeby;
- urzeczywistnienie fundamentalnej zasady pomocniczości i solidarności społecznej;
- wynik zastosowanego na modelu partycypacji społecznej;⁷
- koresponduje z dokumentami strategicznymi na poziomie powiatu, województwa, kraju oraz Unii Europejskiej;
- jest komplementarna w stosunku do pozostałych dokumentów miasta o znaczeniu strategicznym;
- wpisuje się w aktywny model wielosektorowej polityki społecznej;
- zakłada budowanie szerokiego partnerstwa lokalnego oraz kreowanie warunków do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Horyzont niniejszej strategii obejmuje czasookres do 2022 roku i koresponduje ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2015-2022.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia (Dz.U. 1997, Nr 78 poz. 483 z późniejszymi zmianami)

⁶ H.Izdebski Samorząd terytorialny Podstawy ustroju i działalności. Lexis Nexis Warszawa 2009

⁷ A.Tomeczek, D.Polakowski, P.Rogała: *Metodologia wspierania rozwoju społecznego gminy w oparciu o partycypację społeczną*. PPWOW. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Warszawa 2008r. passim.

2. Zgodność celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych z wybranymi dokumentami i politykami europejskimi, krajowymi i regionalnymi

2.1 Dokumenty Unii Europejskiej

Zadaniem Unii Europejskiej jest dążenie do ścisłej współpracy między członkami Wspólnoty w dziedzinie zagadnień społecznych, m.in. zatrudnienia, prawa pracy i warunków pracy, kształcenia i doskonalenia zawodowego, ubezpieczeń społecznych, ochrony przed wypadkami oraz chorobami zawodowymi, higieny pracy, prawa zrzeszania się oraz zawierania umów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami. Artykuł 3 Traktatu o Unii Europejskiej w zakresie spraw społecznych wskazuje następujące cele:

- promowanie ekonomicznego i społecznego postępu poprzez zacieśnianie współpracy gospodarczej i likwidowanie barier w obrocie handlowym między państwami członkowskimi;
- wzmacnianie obrazu Unii jako jednego ciała politycznego mówiącego jednym głosem na arenie międzynarodowej poprzez prowadzenie wspólnej polityki zagranicznej;
- dążenie do stworzenia obywatelstwa europejskiego i poczucia przynależności do jednej wspólnoty u zwykłych obywateli poprzez zapewnienie jednakowych norm prawnych i pełnej swobody przepływu ludzi w obrębie Unii;
- rozwijanie obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwego traktowania, którym ma być UE poprzez wprowadzanie wspólnych norm prawnych, socjalnych i stałą poprawę poziomu życia państw uboższych;
- ujednoczenie struktury gospodarczej krajów członkowskich, wyrównanie rozwoju gospodarczego regionów;
- polepszenie standardów życia.

Priorytety Unii Europejskiej, określane w strategii **Europa 2020**, wiążane są z rozwojem: inteligentnym, zrównoważonym, sprzyjającym jednocześnie włączeniu społecznemu (inkluzji), który łączony jest z odpowiedzialnym zarządzaniem gospodarką. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza tutaj:

- podniesienie stopy zatrudnienia w Europie – czyli więcej lepszych miejsc pracy, zwłaszcza dla kobiet, młodych ludzi i pracowników starszych wiekiem;
- pomaganie młodym ludziom w przewidywaniu zmian i radzeniu sobie z nimi dzięki inwestycjom w podnoszenie kwalifikacji i szkolenia;

- modernizację rynków pracy i systemów pomocy społecznej;
- zagwarantowanie, że cała Unia Europejska odniesie korzyści z wzrostu.

Unia Europejska planuje wsparcie rozwoju sprzyjającego inkluzji społecznej za pomocą dwóch inicjatyw przewodnich: „Programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” oraz „Europejskiego programu walki z ubóstwem”.

2.2 Dokumenty krajowe

W ciągu najbliższych lat zarządzanie rozwojem Polski będzie realizowane w oparciu o system dokumentów planistycznych, który tworzą: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (do 2030 roku), Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (do 2020 roku) oraz dziewięć strategii zintegrowanych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz z horyzontem czasowym do 2022 roku jest spójna z dokumentami ustanowionymi w celu strategii rozwoju kraju, w tym w szczególności:

- Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020;
- Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego 2020;
- Krajowym Programem Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu 2020;

2.2.1 Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 18 czerwca 2013 roku Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 jest jedną z dziewięciu strategii sektorowych stanowiących „inne strategie rozwoju” w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2016 poz. 383, z późn. zm.), realizujących średnio i długookresową strategię rozwoju kraju. Głównym celem wskazanym w dokumencie jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia.

Poza celem głównym w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych;

- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa, do starości. Zgodnie z zapisami dokumentu wysoka jakość kapitału ludzkiego ma znaczenie przy dokonywaniu życiowych wyborów, które przekładają się na jakość życia obecnego i przyszłych pokoleń.

2.2.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 ma przyczynić się do realizacji opisanego w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju celu: wzrost społecznego kapitału rozwoju. Ma to nastąpić m.in. poprzez edukację obywatelską, medialną, kulturalną i wzmacniającą kreatywność, upraszczanie mechanizmów zrzeszania się obywateli (m.in. ograniczenie procedur i obciążeń dla organizacji pozarządowych), rozszerzanie listy działań instytucji kultury. Z kolei w odniesieniu do celów średniookresowych ma przede wszystkim przyczynić się do budowy sprawnego państwa m.in. poprzez wzmacnianie mechanizmów partycypacyjnych w politykach rozwoju.

Cel strategiczny Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 został określony jako wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, a do jego osiągnięcia mają prowadzić działania pogrupowane w czterech priorytetach:

1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji.
2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne.
3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy.
4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

2.2.3 Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 jest programem rozwoju, w rozumieniu art. 15, ust. 4 pkt. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2016, poz. 383, z późn. zm.) i stanowi tym

samym dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju.

Celem dokumentu jest również przedstawienie projektowanej polityki państwa w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym w ramach warunku 9 Wspólnych Ram Strategicznych. W kontekście nowej metodologii programowania rządu, za istotny element uznano wyodrębnienie problematyki ubóstwa i wykluczenia społecznego, jako część krajowych działań budowy Europejskiego Modelu Społecznego. Program stanowi realizację krajowej polityki społecznej, w szczególności celu szczegółowego 3 Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020.

2.2.4 Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) koncentruje się na poprawie funkcjonowania poszczególnych polityk sektorowych oraz na zagadnieniach, dla których większą efektywność zapewni ich realizacja z poziomu krajowego, takich jak: innowacje społeczne, szkolnictwo wyższe, wsparcie osób młodych. W programie, oprócz środków EFS dostępne są także środki *Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych*. Wsparcie programu jest komplementarne do działań realizowanych na poziomie regionalnym.

W latach 2014-2020 to regiony będą zarządzały większością środków EFS (np. w ramach realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego, który zostanie omówiony poniżej), z których finansowane będą przedsięwzięcia dedykowane konkretnym osobom i grupom. Z pomocą PO WER, realizowane będą reformy systemowe w obszarach takich jak zatrudnienie, przystosowanie przedsiębiorstw i pracowników do zmian w gospodarce, edukacja oraz zdrowie.

Priorytety Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój to:

- osoby młode na rynku pracy: realizacja działań ukierunkowanych na bezrobotne osoby w wieku od 15 do 24 lat oraz poprawę ich sytuacji na rynku pracy;
- efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji: wdrożenie reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych, kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform;
- szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju: wspieranie jakości, skuteczności i otwartości szkolnictwa wyższego jako instrumentu budowy gospodarki opartej o wiedzę;

- innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa: realizacja działań nietypowych, innowacyjnych, ponadnarodowych, prowadzących do wypracowania rozwiązań w celu ich przetestowania przed przejściem do fazy wdrożenia, które w większości przypadków będzie miało miejsce na poziomie regionalnym, a także realizacja programów w zakresie mobilności ponadnarodowej;
- pomoc techniczna.

Zarówno w PO WER jak i w regionalnych programach operacyjnych, wprowadzono nowe rozwiązania takie jak:

- Rejestr Usług Rozwojowych (RUR) – w formie ogólnopolskiej bazy podmiotów świadczących usługi edukacyjno-szkoleniowe finansowane ze środków publicznych, jest on elementem wspierającym poprawę jakości szkoleń finansowanych ze środków publicznych;
- rozwój kwalifikacji z zastosowaniem „bonów edukacyjnych” – działania obejmujące wprowadzenie systemu bonów szkoleniowych dla osób planujących podniesienie własnych kwalifikacji zawodowych, a także rozwój brokeringu edukacyjnego, jako skutecznego narzędzia łączenia oferty szkoleniowej z potrzebami odbiorców wsparcia (testowane w ramach PO KL na zasadzie pilotażu);
- wykorzystywanie instrumentów zwrotnych – udzielanie tego typu wsparcia na preferencyjnych warunkach ma umożliwić przeciwdziałanie barierom w dostępie do kapitału w szczególności w początkowym okresie prowadzenia działalności gospodarczej.

2.3 Dokumenty o zasięgu regionalnym województwa śląskiego

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz z horyzontem czasowym do 2022 roku koresponduje także z dokumentami o zasięgu regionalnym, w tym w szczególności z zapisami:

- Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”;
- Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020;
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020;
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2015 – 2022;

2.3.1 Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz z horyzontem czasowym do 2022 roku jest spójna ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020 w następujących zagadnieniach:

- Cel główny: Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców województwa śląskiego
- Priorytety:
 1. Wzmocnienie polityki prorodzinnej.
 2. Wyrównywanie szans wychowawczych i edukacyjnych dzieci i młodzieży.
 3. Wspieranie osób starszych w pełnieniu ról społecznych.
 4. Wzmacnianie równych szans osób niepełnosprawnych.
 5. Wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.
 6. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
 7. Wzmacnianie bezpieczeństwa publicznego.

2.4 Dokumenty o zasięgu lokalnym

2.4.1 Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2015–2022

Strategia została przyjęta Uchwałą Nr V/36/2015 przez Radę Powiatu Raciborskiego. W dokumencie strategicznym przyjęto pięć obszarów analizy. W części pierwszej dokonano analizy i kategoryzacji problemów społecznych w ujęciu powiatowym. W oparciu o analizę danych, a także warsztaty z interesariuszami określono cele w poszczególnych obszarach:

1. obszar: integracja społeczna

- budowanie międzyinstytucjonalnej sieci współpracy w rozwiązywaniu problemów społecznych;
- aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców;
- przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym oraz pomoc osobom w trudnej sytuacji;
- pozyskiwanie środków zewnętrznych na aktywizację społeczną mieszkańców powiatu raciborskiego.

2. obszar: rodzina

- zapewnienie sprawnego systemu wsparcia dla rodzin przeżywających różnego rodzaju trudności;
- budowa zintegrowanego systemu pieczy zastępczej i wsparcia dla osób opuszczających ten system.

3. obszar: jakość życia

- rozwój oferty turystycznej powiatu;
- zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców;
- poprawa jakości i różnorodności usług;
- tworzenie lokalnej polityki mieszkaniowej.

4. obszar: zdrowie, osoby starsze, niepełnosprawne

- zapewnienie wysokiej jakości usług medycznych i opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych i seniorów;
- aktywizacja społeczna osób niepełnosprawnych, seniorów oraz promowanie zdrowego stylu życia.

5. obszar: rynek pracy i edukacja

- wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy;
- promocja przedsiębiorczości i rozwoju działalności gospodarczej dla tworzenia nowych miejsc pracy;
- dostosowanie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego do aktualnych potrzeb rynku pracy;
- budowanie międzyinstytucjonalnej sieci współpracy w zakresie rozwiązywania problemów edukacji i zatrudnienia.

W dokumencie wskazano źródła finansowania dla zdefiniowanych celów. Określono metody pomiaru wskaźników, a także omówiono metody ewaluacji procesu wdrażania strategii.

2.4.2 Strategia rozwoju miasta Racibórz do roku 2020r.

Dokument strategiczny odwołuje się do zrównoważonego rozwoju rozumianego jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego

pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. W dokumencie wytyczono następujące obszary priorytetowe i cele strategiczne:

Priorytet I. Rozwój przestrzenny, funkcjonalny i gospodarczy Raciborza

- Cel 1. Dobre skomunikowanie miasta
- Cel 2. Stwarzanie warunków do inwestowania i rozwoju przedsiębiorczości
- Cel 3. Nowoczesne technologie i ekologia
- Cel 4. Promocja miasta
- Cel 5. Wykorzystanie transgranicznego położenia miasta

Priorytet II. Rozwój edukacji i kultury

- Cel 6. Rozwój Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej
- Cel 7. Tworzenie warunków dla rozwoju edukacji
- Cel 8. Kultura i pielęgnowanie dziedzictwa historycznego Raciborza

Priorytet III – Jakość życia mieszkańców

- Cel 9. Wzmacnianie potencjału ludnościowego miasta
- Cel 10. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście
- Cel 11. Atrakcyjne warunki do spędzania czasu wolnego
- Cel 12. Usprawnienie zarządzania miastem

3. Diagnoza sytuacji społecznej oraz identyfikacja problemów społecznych miasta Racibórz

Problemy społeczne definiuje się jako powtarzające się, masowe zjawiska uznawane przez daną grupę społeczną lub społeczeństwo za negatywne, złe, niekorzystne, których nasilenie budzi zaniepokojenie opinii publicznej i może przyczynić się do dezorganizacji społecznej⁸. Na gruncie polityki społecznej obok pojęcia „problemy społeczne” eksperci posługują się kategorią „kwestii społecznej”. Jest ona rozumiana jako identyfikacja najczęściej występujących w skali kraju, regionu lub w skali świata istotnych problemów nękających duże grupy ludności, które zagrażają dużym zbiorowościom, powoduje deformacje w społecznym i biologicznym rozwoju społeczeństw

⁸K. Olechnicki, P. Załęcki: *Słownik socjologiczny*. Wydaw. Graffiti BC, Toruń 1998, s. 164; .

i w rezultacie rodzi oczekiwania na złagodzenie lub likwidację⁹. Tak więc, kwestie społeczne postrzega się współcześnie jako wyodrębnioną kategorię problemów społecznych, o szczególnej dotkliwości¹⁰. W literaturze przedmiotu do najważniejszych kwestii społecznych w Polsce zalicza się kwestie ubóstwa, bezrobocia, kwestię mieszkaniową, ochrony zdrowia, edukacyjną, ludnościową, rolną a także ekokwestię¹¹.

Rozwiązywanie problemów społecznych poprzedza ich diagnoza, której opracowanie stanowi konieczny warunek podjęcia skutecznych działań. Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu, w procesie diagnostycznym zawsze należy rozstrzygnąć trzy podstawowe kwestie: *co rzeczywiście jest?* (diagnoza stanu, diagnoza identyfikacyjna, genetyczna, fazy, znaczenia i prognostyczna); *co powinno być zrobione?* (diagnoza decyzyjna, projektowanie działań interwencyjnych), oraz *w jaki sposób przybliżyć istniejący stan faktyczny do postulowanego?*¹².

3.1 Analiza SWOT dla miasta Racibórz w kontekście rozwoju społecznego

Rozwój społeczny jest to ukierunkowany proces społeczny, w wyniku którego następuje ciągły wzrost pewnych istotnych dla danego społeczeństwa czy społeczności zmiennych.¹³ Ukierunkowany ciąg zmian korzystnych dla danej zbiorowości określa się jako postęp społeczny.¹⁴ W celu zaplanowania rozwoju społecznego dokonano analizy SWOT, identyfikującej czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, uwarunkowania sprzyjające i utrudniające rozwój miasta.

Analiza SWOT to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji oraz określania czynników kluczowych. Jest stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Narzędzie to zostało zastosowane do analizy społeczności lokalnej miasta Racibórz i uwarunkowań decydujących o czynnikach kluczowych dla funkcjonowania miasta

⁹ J. Kroszel: *Podstawy polityki społecznej w gospodarce rynkowej*. Wydaw. UO, Opole 1994, s. 96. Zob. także J. Danecki: *Kwestia społeczna – istota, źródła, zarys diagnozy*, [w:] A. Rajkiewicz, J. Supińska, M. Księżopolski: *Polityka społeczna. Materiały do studiowania*. Wydaw. Naukowe „Śląsk”, Katowice 1998, s. 110 i nast.

¹⁰ J. Auleytner wyjaśniając źródła kwestii społecznych przywołuje m.in. teorię asymetrii, teorię nierówności, teorię sprzeczności społecznych oraz teorię zawodności ładu społecznego. Por. J. Auleytner: *Polityka społeczna. Teoria a praktyka*. Wydaw. WSP TWP, Warszawa 1997, s. 27

¹¹ Por. np. J. Auleytner, K. Głębicka: *Polskie kwestie socjalne na przełomie wieków*. Wydaw. WSP TWP, Warszawa 2002.

¹² Por. B. Szatur-Jaworska: *Diagnozowanie w polityce społecznej*. Wydaw. IPS UW, Warszawa 2002, s. 19 i nast.; E. Wysocka: *Człowiek a środowisko życia. Podstawy teoretyczno – metodologiczne diagnozy*. Wydaw. Akademickie Żak, Warszawa 2007, s. 56 i nast.; Idem: *Diagnoza w resocjalizacji. Obszary problemowe i modele rozwiązań w ujęciu psychopedagogicznym*. PWN, Warszawa 2008, s. 35

¹³ P. Sztompka: *Socjologia zmian społecznych*. Kraków: Znak, 2005, s. 23

¹⁴ Tamże s. 24

i mieszkańców. Opracowanie analizy SWOT zostało przeprowadzone w trakcie warsztatów partycypacyjnych z reprezentantami różnych środowisk, instytucji i podmiotów działających w sferze społecznej i gospodarczej miasta. Osią główną analizy były czynniki determinujące funkcjonowanie miasta oraz jego perspektywy rozwojowe.

Tabela 2. Analiza SWOT miasta Racibórz

Mocne strony	Słabe strony
• poczucie bezpieczeństwa mieszkańców; • dobre kontakty interpersonalne; • Racibórz jako marka; • dostępność do szkół, przedszkoli; • niskie bezrobocie; • struktura miasta; • rozwój gospodarczy- inwestycje; • dobry dostęp do kultury (kino, RCK); • lokale „na start”; • dobra baza sportowa, rekreacja, wypoczynek; • sieć organizacji pozarządowych; • transgraniczność- kontakty miasta z Czechami.	• niskie zarobki; • niestabilne zatrudnienie; • infrastruktura drogowa (połączenie komunikacyjne wewnątrz i na zewnątrz miasta); • brak parkingów (osiedla); • zanieczyszczenie środowiska (okres zimowy); • niski standard lokali mieszkalnych;
Szanse	Zagrożenia
• rozwój turystyki lokalnej – informacja, wypożyczalnia rowerów, przystań kajakowa; • wyznaczenie terenów na inwestycje; • kontynuacja inwestycji w rekreację, sport wykorzystanie rzeki Odry w różnych obszarach; • większe zaangażowanie mieszkańców w sprawy miasta.	• powódź; • migracja młodych ludzi; • polityka edukacji (kierunki studiów nieadekwatne do zapotrzebowania rynku pracy); • starzenie się ludności Raciborza; • niewydolność wychowawcza rodzin; • szara strefa (praca na czarno).

Źródło: warsztaty partycypacyjne

3.2 Diagnozowanie problemów społecznych w poszczególnych obszarach

Miasto Racibórz lokuje się wśród miast średnich, o populacji oscylującej wokół pięćdziesięciu tysięcy mieszkańców. W 1991 miasto osiągnęło najwyższą jak dotąd liczebność – 65 300 osób. Tendencje demograficzne przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 3. Liczba mieszkańców Raciborza w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	Lata			
	2013	2014	2015	2016
Liczba mieszkańców ogółem (stan na 31 grudnia)	52 774	52 190	51 498	51 093
kobiety	27 794	27 491	27 179	26 971
mężczyźni	24 980	24 699	24 319	24 122
kobiety pow. 60 roku życia	6 562	6 773	6 936	7 163
mężczyźni pow. 65 roku życia	2 794	2 903	2 989	3 176

Źródło: UM Racibórz Wydział Spraw Obywatelskich – ewidencja ludności

Tabela 4. Liczba urodzeń i zgonów mieszkańców Raciborza w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	Lata			
	2013	2014	2015	2016
urodzenia	441	444	429	451
zgony	588	550	619	589

Źródło: UM Racibórz Wydział Spraw Obywatelskich – sprawozdanie z działalności jednostek organizacyjnych UM Racibórz 2012-2015

Tendencje zmian w strukturze społecznej są zbieżne z ogólnopolskimi trendami – starzenie się populacji, wydłużanie się średniej życia jednostki, wzrost grupy mieszkańców powyżej 60 roku życia. W świetle prognoz demograficznych prezentowanych przez GUS liczba mieszkańców Raciborza będzie maleć. Środowisko lokalne powinno z należytą starannością przeanalizować dane statystyczne i uwzględnić je w wyznaczonych celach i planowanych działaniach.

3.2.1 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: pomoc i integracja społeczna

Rozległy obszar zadań jednostek pomocy społecznej funkcjonujących w strukturach samorządu terytorialnego zdefiniowany jest w ustawie o pomocy społecznej. Określone przez ustawodawcę zadania pomocowe jednostek samorządu terytorialnego są bardzo rozległe i dość zróżnicowane pod względem typów i rodzajów świadczeń.¹⁵ Ogólnie rzecz biorąc, mogą obejmować pomoc środowiskową (pieniężną, usługową i rzeczową), realizowaną w środowisku zamieszkania świadczeniobiorcy oraz pomoc instytucjonalną realizowaną w wyspecjalizowanych placówkach lub ośrodkach wsparcia.¹⁶

¹⁵ I. Sierpowska: Prawo pomocy społecznej. Zakamycze, Kraków 2006, s. 83

¹⁶ M. Baron – Wiaterek, I. Grzanka: Organizacja rozwiązywania problemów społecznych przez samorząd terytorialny. Zeszyty naukowe Politechniki Śląskiej. Zeszyt 80 z 2015 s.3

Rozległemu zakresowi zadań pomocowych towarzyszy odpowiednio ukształtowany system instytucji, który zajmuje się pracą socjalną. Celem jego działań jest planowe i systematyczne:

- wspieranie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej i osiągnięciu życiowego usamodzielniania i godnego życia;
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej osobom nie posiadającym dochodu lub o niskich dochodach, a także tym, które wymagają okresowego wsparcia, do wysokości poziomu interwencji socjalnej;
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie;
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie;
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb.

Złożone problemy społeczne, z którymi spotykają się pracownicy socjalni są rozwiązywane w ramach klasycznych metod pracy socjalnej. Podejmowane są działania aktywizujące z osobą/rodziną w ramach indywidualnej pracy socjalnej, poprzez grupowe formy pracy socjalnej oraz pracę ze społecznością. Ten klasyczny podział metod pracy socjalnej ukazuje sposoby działania, które pozostają w instrumentarium metodycznym pracownika socjalnego.¹⁷

Przedmiotem niniejszego rozdziału jest diagnoza wybranych problemów społecznych, których rozwiązywaniem na co dzień zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu oraz szereg instytucji pomocowych działających lokalnie w sferze integracji społecznej. Działania prowadzone przez te jednostki wynikają m.in. z ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Samorząd lokalny, mając na względzie prawa obywatelskie zawarte w Konstytucji dąży do zapewnienia mieszkańcom miasta, a w szczególności rodzinom przechodzącym przez różnego rodzaju trudności odpowiednich warunków życia, gwarantujących im możliwość właściwego rozwoju.

Integracja społeczna to proces, w ramach którego jednostki zagrożone ubóstwem i wykluczeniem zyskują możliwości i zasoby niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz zachowania standardu życia na poziomie, który jest uznawany za normalny w danym społeczeństwie. Integracja społeczna jest zatem procesem, którego głównymi adresatami są jednostki zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a głównym celem jest zapewnienie by ci, którzy są potencjalnie narażeni na wykluczenie, otrzymali

¹⁷ D.Polakowski: Program Aktywności Lokalnej jako narzędzie rozwoju kapitału społecznego oraz integracji społecznej. ROPS Kraków 2012, passim

niezbędne zasoby umożliwiające im pełne uczestnictwo w ważnych aspektach życia ekonomicznego, społecznego, etc., jak również w aspektach życia publicznego, mających wpływ na ich życie i prawa.¹⁸ Stąd rolą pomocy społecznej jest nie tylko niwelowanie i osłabianie istniejących problemów, ale wyposażanie klientów w takie narzędzia, aby w przyszłości byli bardziej odporni na czynniki wywołujące problem i byli w stanie rozwiązać go samodzielnie lub przy mniejszym wsparciu instytucjonalnym. Pomoc społeczna działa także na rzecz wprowadzenia nowych rozwiązań, mających wpływ na aktywizację środowiska lokalnego. Przeprowadzone badania wśród przedstawicieli różnych instytucji z Raciborza w zakresie identyfikacji problemów społecznych wskazały na następujący katalog dysfunkcji:

Tabela 5. Określenie typów problemów społecznych i ich nasilenia

NAJWAŻNIEJSZE PROBLEMY SPOŁECZNE WYSTĘPUJĄCE NA TERENIE RACIBORZA	% WSKAZAŃ
Rodziny niepełne	22,0
Alkoholizm	54,0
Narkomania	12,0
Bezrobocie	54,0
Przemoc w rodzinach	20,0
Przestępczość młodocianych	10,0
Bieda	30,0
Bezdomność	10,0
Chuligaństwo	16,0
Trudna sytuacja osób starszych	34,0
Brak oferty rozwoju dzieci i młodzieży	14,0
Trudna sytuacja osób niepełnosprawnych	22,0
Trudna sytuacja materialna rodzin	44,0
Ograniczony dostęp do szkolnictwa	4,0
Ograniczony dostęp do przedszkoli/żłobków	4,0
Brak poczucia bezpieczeństwa	4,0
Niewydolność opiekuńczo-wychowawcza rodzin	30,0
Choroby lub zaburzenia psychiczne	18,0
Niedobór instytucji lub organizacji społecznych działających na rzecz mieszkańców	28,0
Emigracja młodych osób	56,0

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

¹⁸ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Wykluczenie i integracja społeczna w Polsce, ujęcie wskaźnikowe, Warszawa 2006.

Do wiodących problemów zaliczono emigrację zarobkową osób młodych, a także bezrobocie i alkoholizm. Czynniki te mogą determinować dalszy rozwój oraz stanowić istotne bariery dla rozwoju społecznego. W badaniu analizowano także grupy społeczne, które borykają się z problemami społecznymi. Badania wykazały, iż problemy społeczne najczęściej dotyczą osób o niskim statusie materialnym, osoby uzależnione, a także seniorów i rodziny niewydolne wychowawczo. Dane prezentuje tabela 6.

Tabela 6. Grupy społeczne i ich problemy

PROBLEMY SPOŁECZNE W RACIBORZU DOTYKAJĄ NAJBARDZIEJ	% WSKAZAŃ
Samotnych rodziców	28,0
Rodziny wielodzietne	34,0
Osoby uzależnione	50,0
Osoby ubogie	60,0
Osoby starsze	48,0
Niepełnosprawnych	42,0
Dzieci i młodzież	16,0
Osoby opuszczające zakłady karne	24,0
Rodziny niewydolne opiekuńczo/wychowawczo	48,0
Osoby chore lub zaburzone psychicznie	44,0
Rodziny osób chorych lub zaburzonych psychicznie	34,0

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

W obszarze pomocy społecznej na terenie miasta funkcjonują także organizacje pozarządowe. Ich działania uzupełniają lokalny system pomocy społecznej, przyczyniając się do budowania kapitału społecznego oraz tworzenia społeczeństwa obywatelskiego.

Aktywne organizacje to:

- Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „TĘCZA”,
- Stowarzyszenie „Persona” na Rzecz Promocji Ochrony Zdrowia Psychicznego,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy,
- Śląski Uniwersytet Trzeciego Wieku w Raciborzu,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji „Podaj Rękę”,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Rodziny „Pomocna Dłoń”,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Opolskiej Oddział Dekanalny w Raciborzu,

- Caritas Diecezji Opolskiej,
- Raciborski Fundusz Lokalny,
- Stowarzyszenie Społeczności Osiedlowej „Aura”,
- Stowarzyszenie Emerytów, Rencistów i Inwalidów Ziemi Raciborskiej „Aktywny Senior.”

3.2.2 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: edukacja i rynek pracy

Rynek pracy i zasoby siły roboczej to elementy dwóch rodzajów polityk szczegółowych: polityki gospodarczej oraz polityki społecznej. Od stopy i struktury bezrobocia zależy natężenie wielu problemów społecznych. Dlatego też zagadnienia związane z bezrobociem i rynkiem pracy stanowić powinny jeden z kluczowych obszarów diagnozy społecznej miasta. W nadchodzących latach Polskę czeka wyraźny spadek liczby ludności. Do 2030 zasoby rynku pracy zmniejszą się o ponad 1,5 mln osób.

Tabela 7. Prognozowana liczba ludności Polski na lata 2013 – 2020 wg ekonomicznych grup wieku (w tys.)

Ekonomiczne grupy wieku	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wiek przedprodukcyjny (0-17)	6995	6931	6876	6834	6800	6769	6746	6733
Wiek produkcyjny mobilny (18-44)	15338	15268	15165	15032	14868	14683	14467	14219
Wiek produkcyjny niemobilny (45-65)	9210	9221	9245	9276	9326	9394	9485	9601
Wiek poprodukcyjny (powyżej 65)	6952	7042	7133	7227	7322	7414	7502	7585

Źródło: Sedlak & Sedlak na podstawie danych GUS

Powyższe dane w sposób jednoznaczny wskazują na zauważalny **spadek mobilności pracowniczej**. Wielkość przyszłych zasobów pracy zależy także od poziomu emigracji.

Od 2013 roku utrzymuje się trend spadkowy poziomu bezrobocia w Polsce. Z końcem 2014 r. liczba bezrobotnych wynosiła 1 825,2 tys. osób, natomiast na koniec 2015 r. w rejestrach urzędów pracy odnotowano 1 563,3 tys. osób. Z kolei wskaźnik bezrobocia wyniósł 9,8 %. Z końcem 2016 r. liczba bezrobotnych wyniosła 1 335,2 osób, czyli była niższa niż rok wcześniej; w skali roku spadek wyniósł 14,6 %. Stopa bezrobocia w grudniu 2016 r. wyniosła 8,3 % i była o 1,5 punktu procentowego niższa niż przed rokiem.

W rejestrach znajdowało się 1 287,6 tys. osób z ustalonym profilem pomocy, z czego :

- 28,3 tys. z pierwszym profilem pomocy;
- 857,4 tys. z drugim profilem pomocy;
- 401,9 tys. z trzecim profilem pomocy.

W końcu 2016 roku w ewidencji bezrobotnych znajdowało się 712,2 tys. kobiet oraz 622,9 tys. mężczyzn. Populacja bezrobotnych kobiet (w porównaniu do 2015) spadła o 12,7%, a bezrobotnych mężczyzn o 16,6%. Status osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy posiadało 1 150,5 tys. osób co oznacza, że **86 na 100 bezrobotnych spełniało kryteria by być zaliczonym do tej kategorii**. Najbardziej liczną zbiorowość tworzą **długotrwale bezrobotni – 747,6 tys. osób, tj. 56,0% ogółu zarejestrowanych**. W grupie tej bezrobotni **50+ to 28,2%**, zaś bezrobotni **do 30 roku życia to 27,3%**. Liczba wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej zgłoszonych przez pracodawców do PUP w grudniu 2016 roku wyniosła 88,7 tys. Było to ponad 10 tys. więcej niż w grudniu 2015 roku. Utrzymujący się wzrost gospodarczy wpłynął na wzrost liczby ofert pracy w skali roku. W całym 2016 roku pracodawcy zgłosili do urzędów pracy 1 493 tys. wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, tj. o 214 tys. (16,7%) więcej niż w 2015 roku (1 279 tys.). Prognozy i raporty badawcze wskazują iż rok 2017 będzie „rynkiem pracownika”, a pracodawcy będą zabiegać o to by przyciągnąć i zatrzymać kandydatów do pracy. Wśród zawodów szczególnie poszukiwanych znajdują się: informatycy (szczególnie programiści), pracownicy telekomunikacji, specjaliści od e-marketingu i e-handlu, technicy, inżynierowie, logistycy, mechanicy, ślusarze, budowlańcy, logistycy zaś wśród deficytowych – nauczyciele, bankowcy, ochroniarze, technicy ekonomii.

Osoby bezrobotne otrzymują ofertę zmiany swojej sytuacji w postaci uczestnictwa w aktywnych formach przeciwdziałania bezrobociu:

- staże, bony stażowe;
- prace interwencyjne;
- prace społecznie użyteczne;
- roboty publiczne;
- dofinansowanie wynagrodzenia (osoby 50+);
- szkolenie;
- przygotowanie zawodowe dorosłych;
- świadczenia aktywizacyjne;
- refundacja składek na ubezpieczenie społeczne.

Z punktu widzenia zasobów pracy najważniejszym czynnikiem kreującym wielkość i strukturę jest sytuacja ludnościowa regionu, a zwłaszcza dynamika jej zmian. Analizę jakościową danych statystycznych zgromadzonych przez Powiatowy Urząd Pracy w Raciborzu prezentują poniższe dane, które obrazują stan na dzień 31.12.2015 r. oraz 31.12.2016 r. Na ostatni dzień 2016 roku na terenie miasta zarejestrowanych było **1 246** bezrobotnych (w tym **747** kobiet, co stanowi **59,95 %** analizowanej populacji). Z kolei w grudniu 2013 – zarejestrowanych było 1 043 bezrobotnych kobiet, w grudniu 2014 – 883, w grudniu 2015 – 794).

Tabela 8. Osoby bezrobotne w Raciborzu według poziomu wykształcenia

Lp.	Poziom wykształcenia	Liczba bezrobotnych	
		2015	2016
01.	Wyższe	192	173
02.	Policealne i średnie zawodowe	283	259
03.	Średnie ogólnokształcące	114	122
04.	Zasadnicze zawodowe	312	305
05.	Gimnazjalne i poniżej	419	387

Źródło: PUP w Raciborzu – stan na dzień 31.12.2015 i 31.12.2016

Tabela 9. Osoby bezrobotne w Raciborzu według grup wiekowych

Lp.	Wiek	Liczba bezrobotnych	
		2015	2016
01.	18 – 24	195	152
02.	25-34	364	360
03.	35-44	245	243
04.	45 -54	260	241
05.	55-59	165	154
06.	65 i więcej	91	96

Źródło: PUP w Raciborzu – stan na dzień 31.12.2015 i 31.12.2016

Lokalny rynek pracy charakteryzuje się nieznaczną dynamiką, zbliżoną do tendencji występujących na terenie całego kraju. Stopa bezrobocia w Raciborzu od lat utrzymuje poniżej średniej od krajowej i wojewódzkiej, w latach 2010 – 2016 oscyluje wokół 7,5 %. Poza zaznaczonym już powyżej wysokim udziałem kobiet w strukturze bezrobotnych, istotnym elementem jest dominacja osób w wieku produkcyjnym, mobilnym (przedział wiekowy 25-34.) Tendencja ta utrzymuje się co najmniej od kilku lat. Kolejnym istotnym elementem jest stosunkowo niska korelacja między poziomem wykształcenia, a pozostawaniem bez pracy. Co prawda najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i zawodowym, jednak niepokoi stosunkowo wysoka liczba absolwentów uczelni

wyższych pozostających bez zatrudnienia. Najbardziej znaczącą grupą wśród pozostających bez pracy są osoby długotrwale bezrobotne – w ostatnich trzech latach w Raciborzu ich liczebność kształtowała się następująco: **2014** – 739, **2015** – 681, **2016** - 639. Ich aktywizacja nastręcza najwięcej problemów.

Oprócz przyczyn strukturalnych, ryzyko długotrwałego bezrobocia powiązane jest bowiem z cechami indywidualnymi jednostki, takimi jak:

- niskie wykształcenie i brak szczególnych kwalifikacji zawodowych;
- bardzo młody lub zaawansowany wiek;
- płeć żeńska;
- cechy psychologiczne utrudniające adaptację do zmiany.

Sytuacja na rynku pracy jest w dużej mierze zależna od korelacji kwalifikacji osób poszukujących zatrudnienia z potrzebami przedsiębiorców. W opiniach prezentowanych przez lokalny biznes brakuje pracowników posiadających konkretne zawodowe wykształcenie oraz specjalistów z doświadczeniem. Analiza danych gromadzonych w ostatnich latach na lokalnym rynku pracy przez PUP w Raciborzu prowadzi do szeregu wniosków:

- większość zawodów deficytowych czyli poszukiwanych na rynku pracy to zawody na poziomie wykształcenia zawodowego;
- rodzaj poszukiwanych specjalności jest zależny od koniunktury i nie podlega stałym trendom;
- wśród zawodów poszukiwanych znaczącą część stanowią zawody realizowane w usługach (zawody rotujące);
- elementem decydującym o zatrudnieniu jest doświadczenie praktyczne, w danej profesji i uprawnienia do wykonywania zawodu;
- większość osób zarejestrowanych w PUP stanowią osoby bez zawodu;
- największe szanse na zatrudnienie mają osoby młode z kilkuletnim doświadczeniem zawodowym.

Powiatowy Urząd Pracy w Raciborzu prowadzi szereg działań w zakresie ograniczania bezrobocia. Centrum Aktywizacji Zawodowej jako wyspecjalizowana komórka Urzędu realizuje zadania

w zakresie świadczenia usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy dla osób aktywnie poszukujących odpowiedniego zatrudnienia i pracodawców poszukujących kandydatów do pracy.

Tabela 10. Działania podejmowane przez Centrum Aktywizacji Zawodowej

Lp.	Zadanie	Podejmowane działania
01.	Pośrednictwo pracy	Udzielanie pomocy bezrobotnym i innym poszukującym pracy w uzyskaniu zatrudnienia oraz pracodawcom w pozyskiwaniu pracowników o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych
02.	Poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa	Udzielanie bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w wyborze odpowiedniego zawodu i miejsca zatrudnienia, udzielanie informacji o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach szkolenia i kształcenia inicjowanie organizowanie i prowadzenie grupowych porad zawodowych dla bezrobotnych i poszukujących pracy, realizacja szkoleń z zakresu umiejętności poszukiwania pracy
03.	Rozwój zawodowy, szkolenia	Kierowanie osób uprawnionych na szkolenia grupowe lub indywidualne oraz przygotowania zawodowe dorosłych, finansowanie kosztów egzaminu lub uzyskania licencji, udzielanie pożyczki na finansowanie kosztów szkolenia, finansowanie kosztów studiów podyplomowych
04.	Instrumenty rynku pracy	Organizacja staży, organizacja prac interwencyjnych, organizacja robót publicznych, organizacja prac społecznie użytecznych, udzielanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy, wypłata stypendium w związku z podjęciem dalszej nauki

Źródło: PUP w Raciborzu

Instrumenty te wspomagają osoby pragnące powrócić na rynek pracy poprzez wyposażenie w nowe kwalifikacje lub umiejętności zawodowe, nabycie doświadczenia i wypracowanie nawyków związanych z aktywnością społeczno – zawodową. Poza działalnością bieżącą Urząd realizuje programy aktywizujące dla różnych grup osób pozostających bez pracy, uzyskując środki finansowe z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego. Część projektów realizowanych jest w partnerstwie z innymi jednostkami, m.in. z PCPR w Raciborzu, OPS z terenu powiatu raciborskiego, a także z organizacjami pozarządowymi. Działania PUP są doceniane przez osoby bezrobotne i poszukujące zatrudnienia. Raciborski Urząd uzyskał najwyższą ocenę z obsługi klientów PUP w województwie śląskim oraz nagrodę za zajęcie II miejsca w kraju w pierwszym ogólnopolskim Badaniu Satysfakcji Klientów Urzędów Pracy. Badanie to zostało zlecone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w 2015 roku.

Jednym z elementów zwiększających możliwość efektywnego zaistnienia na rynku pracy jest aktualna wiedza o potrzebach pracodawców i zawodach dających szansę na trwałe zatrudnienie. W naszym kraju nie funkcjonują dotąd kompleksowe instrumenty badające to zjawisko w znacząco dłuższej perspektywie. Podejmuje się jednak inicjatywy mające zmienić ten stan. Racibórz jest silnym ośrodkiem gospodarczym i handlowym, posiadającym tradycje w przemyśle maszynowym, chemicznym, przetwórczym. Działają tu znane marki i spółki giełdowe (Rafako S.A, Zakład Przemysłu Cukierniczego Mieszko S.A., Henkel Polska. Sp. z o.o). Większość podmiotów gospodarczych (95%) to firmy prywatne, zatrudniające do 10 pracowników. Wśród instytucji wspierających przedsiębiorczość na terenie miasta wymienić należy Raciborską Izbę Gospodarczą, Cech Rzemiosł Różnych oraz Ośrodek Współpracy Gospodarczej. Rozwój tego sektora animuje także Powiatowy Urząd Pracy realizujący system wsparcia dla osób chcących zainicjować działalność gospodarczą (projekt „Kierunek Przedsiębiorczość”). Przy Prezydencie Miasta działa Konsultacyjna Rada Gospodarcza pełniąca rolę doradczą- opiniującą, powołano także Platformę Innowacji Energooszczędnych (w Raciborzu działa szereg firm specjalizujących się w tej branży) i Polsko-Czeską Platformę Innowacyjną – portal umożliwiający przepływ informacji gospodarczych.

Ciekawą propozycją jest projekt „Lokale na start” proponowany w ramach działania Ośrodka Współpracy Gospodarczej w Raciborzu. Jest on skierowany do podmiotów:

- rozpoczynających działalność gospodarczą;
- mikro i małych przedsiębiorstw prowadzących działalność nie dłużej niż trzy lata;
- przedsiębiorstw wywodzących się ze środowiska akademickiego: zakładanych przez studentów, absolwentów i pracowników naukowych, którzy poprzez prowadzenie działalności gospodarczej komercjalizują dorobek gospodarczy.

Lokale biurowe i użytkowe na terenie OWG i poza nim są udostępniane w celu promocji i wspierania rozwoju przedsiębiorczości na terenie Raciborza. Podmioty korzystające z „Lokali na start” nie ponoszą opłaty czynszowej. Okres bezpłatnego korzystania z lokalu wynosi 24 miesiące.

Edukacja

Miasto Racibórz jest organem prowadzącym dla szeregu placówek edukacyjnych. Dane statystyczne za ostatnie trzy lata prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 11. Liczba jednostek edukacyjnych podległych miastu Racibórz w latach 2012-2015

Rodzaj placówki	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Przedszkola	13	13	12	12
Szkoły podstawowe	7	7	6	6
Zespoły szkolno – przedszkolne	3	3	4	4
Gimnazja	4	4	4	4

Źródło: dane Urzędu Miasta Racibórz

Tabela 12. Liczba dzieci i młodzieży w jednostkach edukacyjnych podległych miastu Racibórz w latach 2012-2015

Rodzaj placówki	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Przedszkola	1393	1338	1227	1564
Szkoły podstawowe	2416	2213	2253	2043
Zespoły szkolno-przedszkolne	204	489	621	396
Gimnazja	1241	1173	1117	1102
Razem	5254	5213	5218	5105

Źródło: dane Urzędu Miasta Racibórz

Miasto prowadzi 26 jednostek w tym 12 przedszkoli, 4 zespoły szkolno - przedszkolne, 6 szkół podstawowych oraz 4 gimnazja. Liczba przedszkoli prowadzonych przez miasto nie uległa zmianie od 12 lat. W dzielnicach ościennych do przedszkola uczęszcza średnio 48 wychowanków w 2-3 oddziałach, natomiast w centrum miasta 108 w czterech grupach. W roku szkolnym 2015/2016 gmina prowadziła 5 szkół podstawowych w centrum miasta, 2 samodzielne szkoły w dzielnicach Brzezie i Studzienna, a także 3 jednostki funkcjonujące w zespołach szkolno – przedszkolnych w Markowicach, Ocicach oraz Płoni. Do szkoły w centrum miasta uczęszczało średnio blisko 383 uczniów (średnio 22 w oddziale), natomiast w dzielnicy ościennej 104 uczniów (średnia ponad 15). Dane te wskazują na duży komfort nauczania i możliwość zindywidualizowania pracy z uczniem. W analogicznym roku dzieci w wieku gimnazjalnym uczęszczały do 4 gimnazjów, największe liczyło 460 wychowanków, najmniejsze 173.

Gmina stara się tworzyć bezpieczne warunki edukacji, współpracując z Policją i Strażą Miejską. Tereny przyszkolne są patrolowane, prowadzi się szeroko zakrojone działania z zakresu profilaktyki bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Placówki edukacyjne dbają o higieniczne warunki nauczania. Meble dostosowane są do wymogów ergonomii, młodsze dzieci w (klasy I – III) mają możliwość zostawienia przyborów szkolnych i podręczników na terenie szkoły. W placówkach działają gabinety pielęgniarskie, prowadzone są zajęcia z edukacji zdrowotnej i realizowane programy promujące zdrowe żywienie. Znacząca część dzieci i młodzieży (30%) korzysta z posiłków

w szkołach, dzieci z rodzin najuboższych mogą korzystać z posiłku nie tylko podczas roku szkolnego ale także podczas ferii i wakacji.

Kadra placówek oświatowych w Raciborzu jest dobrze wykształcona (na każdym poziomie kształcenia ponad 90% nauczycieli ma wyższe studia magisterskie), ma znaczący staż w zawodzie – średnio ponad 17 lat. Nauczyciele podnoszą swoje kwalifikacje doskonaląc się w zakresie logopedii, doradztwa zawodowego, socjoterapii, tyflopedagogiki, surdopedagogiki.

Raciborski system oświaty umożliwia wychowankom i uczniom z niepełnosprawnością realizację obowiązku przedszkolnego (Przedszkole nr 24, oddziały integracyjne lub oddział specjalny). Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi biorą udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych lub korekcyjno-kompensacyjnych w macierzystych placówkach; jeżeli zachodzi taka potrzeba są dowożeni z domu do szkoły dostosowanym transportem. System wsparcia edukacyjnego dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych opiera się na trzech filarach – socjalnym (pomoc finansowa realizowana przez OPS), edukacyjnym (nagrody i stypendia dla dzieci uzdolnionych) i sportowym (stypendia za wyniki w rywalizacji sportowej). Szkoły prowadzą świetlice cieszące się dużą popularnością.

Obecnie największe wyzwanie przed systemem oświaty to jego reforma w 2017 roku, czyli powrót ośmioletniej szkoły podstawowej i czteroletniego liceum.

3.2.3 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością

Procesy demograficzne obserwowane w Polsce oraz w Raciborzu wskazują wyraźnie na starzenie się społeczeństwa, tj. wzrost udziału osób starszych w populacji. Przyczyną ww. procesów jest znaczny gospodarczy, społeczny i medyczny postęp, który daje możliwość długiego życia w coraz większym komforcie i bezpieczeństwie. Fakt ten ma wpływ na wiele dziedzin, m.in. na gospodarkę, strukturę społeczną czy relacje międzypokoleniowe. Proces ten przybiera na sile, a konsekwencje, jakie za sobą pociąga, stają się coraz bardziej wyraziste. Strukturę demograficzną oraz jej dynamikę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Zmiany stanów ludności w latach 2007-2035 w Polsce

Polska	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2035
Ogółem	-8 235	-6 755	-8 700	-75 892	-186 170	-391 794	-642 075	-802 951
0-14	-84 052	-59 765	-31 226	49 122	124 349	-293 606	-566 112	-524 530
15-59	-115 070	-143 836	-191 269	-1 265 304	-1 293 829	-528 622	-339 014	-789 206
60+	190 887	196 846	213 795	1 140 290	983 310	430 434	263 051	510 785
15-64	70 650	45 131	13 467	-900 992	-1 334 650	-988 654	-427 279	-440 576
65+	5 167	7 879	9 059	775 978	1 024 131	890 466	351 316	162 155
75+	51 265	49 280	48 596	147 659	-35 810	580 038	766 017	586 844
80+	56 842	55 294	61 801	173 623	78 647	-29 046	467 763	568 847
85+	35 957	32 317	38 104	148 829	83 088	41 905	-10 268	321 414

Źródło: GUS

Na kształt lokalnej polityki społecznej istotny wpływ wywiera demografia. Zgodnie z danymi GUS prognozy demograficzne dla miasta Racibórz wskazują na ujemny przyrost naturalny, a także proces starzenia się społeczeństwa. Dane prezentuje tabela 14.

Tabela 14. Dynamika procesów demograficznych w Raciborzu w perspektywie do 2030r.

Rok	Ogółem			Ogółem			Saldo migracji osoby	Przyrost naturalny osoby
	razem	mężczyźni	kobiety	0-17	18-59/64	60+/65+		
2010	54 481	25 853	28 628	8 984	36 138	9 359	-63	-108
2015	51 214	24 252	26 962	7 697	32 670	10 847	-12	-160
2020	47 921	22 665	25 256	6 948	28 536	12 437	-2	-247
2021	47 269	22 353	24 916	6 814	27 807	12 648	5	-272
2025	44 559	21 027	23 532	6 199	25 103	13 257	15	-331
2030	41 115	19 366	21 749	5 382	22 328	13 405	38	-402

Źródło: Dane statystyczne i prognozy demograficzne GUS

Ochronę zdrowia w Mieście Racibórz zapewniają:

- Szpital Rejonowy im. dr. Józefa Rostka;
- przychodnie specjalistyczne;

- niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej;
- przychodnie prywatne;
- Raciborskie Centrum Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Seniorzy

W Polsce od kilkunastu lat obserwowany jest proces zmiany struktury demograficznej, którego cechą jest rosnący udział osób starszych w populacji ogółem. Jednocześnie na skutek poprawy warunków życia wydłuża się średnia długość życia Polaków. Demograficzny proces starzenia jest nieunikniony, ludzie starsi stają się coraz liczniejszą zbiorowością w naszym społeczeństwie, co niestety nie przekłada się na siłę i pozycję społeczną tej grupy. Do zmieniającego się społeczeństwa powinna dostosować się gospodarka, polityka społeczna i opieka zdrowotna. Konsekwencje społeczne starzenia się mają szeroki kontekst społeczno - ekonomiczny. Zakończenie aktywności zawodowej wiąże się ze zmianą pełnionej dotychczas roli. Diagnoza społeczna opracowana na potrzeby Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych uwydatniła ogromne zapotrzebowanie na usługi społeczne dla osób starszych. Możemy je podzielić na dwa rodzaje:

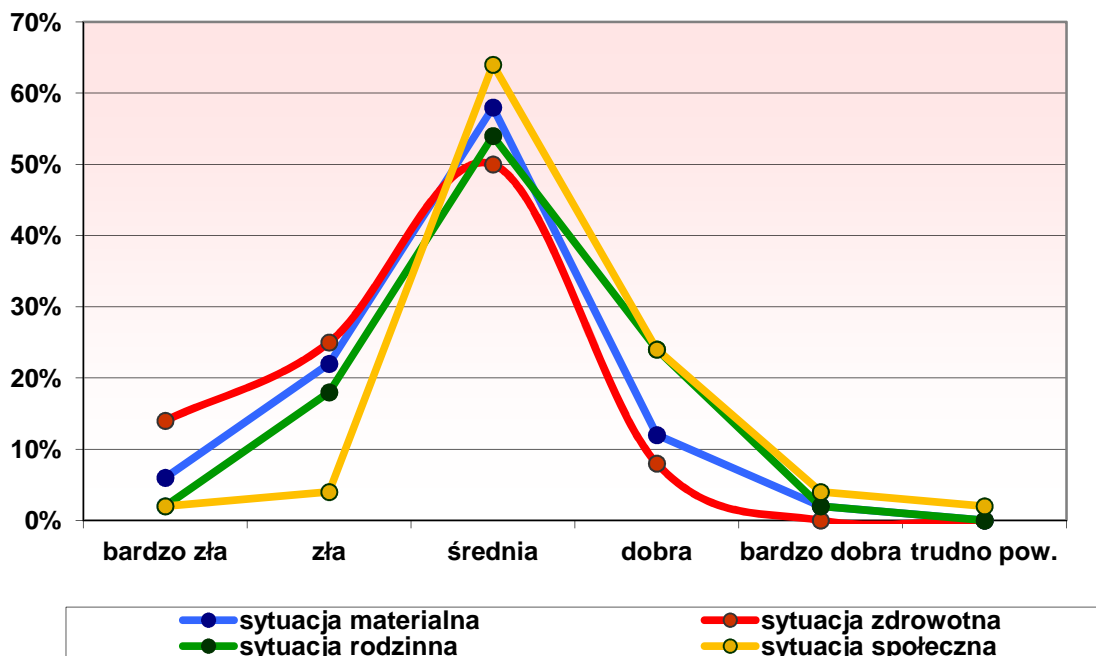
- I. **Wiążące się z zaspokojeniem podstawowych potrzeb** – przeciwdziałanie postępującym chorobom, usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne.
- II. **Usługi wsparcia aktywności społecznej** – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i osamotnieniu, sprzyjanie wykorzystaniu potencjału i doświadczenia seniorów.

Priorytetem dla seniorów są niewątpliwie potrzeby zdrowotne. Na wydatki na opiekę nad osobami starszymi wydaje się zdecydowanie zbyt mało środków. Brakuje dobrej opieki zdrowotnej i paliatywnej. Emerytowani Polacy żyją niezdrowo, ponad połowa mężczyzn i kobiet powyżej 50 roku życia nie jest aktywna fizycznie. Do problemów tej grupy zaliczyć można także:

- choroby związane z brakiem ruchu, otyłość, choroby serca, nadciśnienie tętnicze;
- choroby skutkujące trudnościami w zapamiętywaniu (otępienie starcze, demencja);
- wykluczenie cyfrowe;
- niski poziom partycypacji społecznej (wolontariat, opieka nad osobami zależnymi).

Badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji pozwoliły na identyfikację pozycji i sytuacji seniorów. Przeanalizowano bowiem aspekt materialny, rodzinny, zdrowotny i społeczny. Wyniki prezentuje rysunek 1.

Rysunek 1. Sytuacja osób starszych w Raciborzu

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Analiza szczegółowa pozwoliła na zidentyfikowanie czynników umożliwiających zapewnienie wsparcia społecznego seniorom.

Tabela 15. Ocena sytuacji seniorów w Raciborzu

Ocena sytuacji osób starszych w skali 1-5 (gdzie 1 – bardzo zła, 5 – bardzo dobra)			
Sytuacja materialna	Sytuacja zdrowotna	Sytuacja rodzinna	Sytuacja społeczna
2,82	2,52	3,06	3,24
średnie wskazań			

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Tabela 16. Katalog problemów seniorów w Raciborzu

PROBLEMY OSÓB STARSZYCH W RACIBORZU	% WSKAZAŃ
Ubóstwo i bieda	54,0
Niepełnosprawność	56,0
Brak opieki ze strony rodziny	68,0
Choroby	76,0
Samotność	72,0
Bariery architektoniczne	42,0
Utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	62,0
Utrudniony dostęp do placówek opiekuńczych	36,0
Brak akceptacji w środowisku lokalnym	14,0

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Tabela 17. Wsparcie społeczne okazywane seniorom w Raciborzu

OCENA OPINII ... CZY OSOBY STARSZE OTRZYMUJĄ ODPOWIEDNIĄ POMOC W ŻYCIU CODZIENNYM?	% WSKAZAŃ
Zdecydowanie tak	6,0
Raczej tak	38,0
Raczej nie	16,0
Zdecydowanie nie	6,0
Trudno powiedzieć	34,0

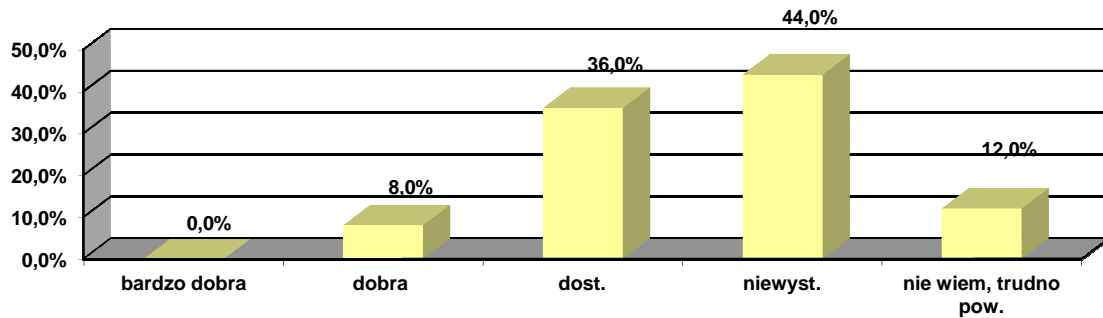
Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Badanie odnosiło się także do określenia katalogu rodzaju form wsparcia oczekiwanego przez seniorów. W opinii przedstawicieli instytucji, osoby starsze potrzebują:

- bezpłatnych i szybko dostępnych usług medycznych i rehabilitacyjnych (30%);
- wsparcia materialnego i finansowego (20%);
- pomocy w codziennych sprawach, wsparcia społecznego (18%);
- dostępnej opieki w specjalistycznych ośrodkach: dps-y, oddziały geriatrici;
- aktywizacji społecznej, obecności innych osób, odzyskania poczucia wartości;
- wsparcia rodzinnego;
- wsparcia psychologicznego;
- tanich leków;
- transportu do ośrodków medycznych.

Badanie dotyczyło również dostępności do usług rehabilitacyjnych i opiekuńczych w mieście. Wyniki wskazały na niedobory w tym zakresie. Wyniki prezentuje rysunek 2.

Rysunek 2. Ocena dostępności do rehabilitacji i usług opiekuńczych dla seniorów w Raciborzu.

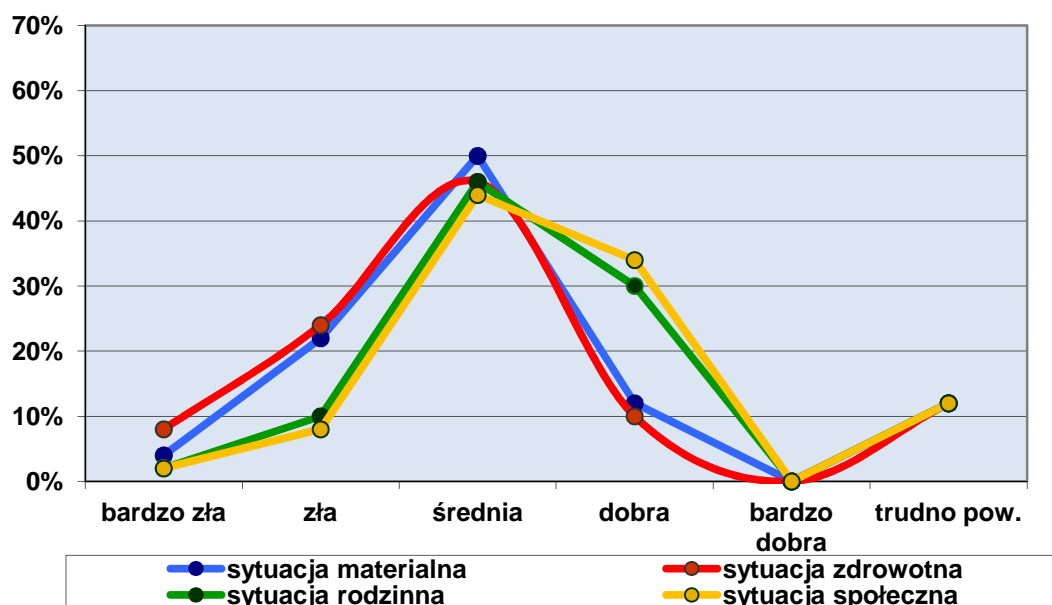
Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

W listopadzie 2015 roku także Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu prowadził rozeznanie w zakresie zapotrzebowania osób starszych na usługi dziennego domu pomocy społecznej, asystenta dla osób niepełnosprawnych oraz usług w postaci mieszkania wspomaganego. Przeprowadzono badania ankietowe wśród 150 osób powyżej 60 roku życia. Z przeprowadzonych badań wynika, iż 146 osób chciałoby, aby powstał ośrodek wsparcia oraz mieszkania wspomaganego, z czego 140 osób deklarowało chęć uczestnictwa w zajęciach w ww. ośrodku. Z kolei 81 osób uznało, iż pomoc ze strony asystenta osób niepełnosprawnych byłaby wystarczająca do funkcjonowania w ich miejscu zamieszkania. Natomiast 63 osoby stwierdziły, iż pomoc taka nie byłaby wystarczająca do samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania. Badania potwierdziły konieczność rozbudowy infrastruktury społecznej w związku ze zmianami demograficznymi i starzeniem się społeczeństwa.

Osoby z niepełnosprawnością

W Polsce żyje około 6,2 % osób z niepełnosprawnością, z czego większość (77%) stanowią osoby posiadające prawne orzeczenie o niepełnosprawności. Niepełnosprawność oznacza: „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. Przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji badania dotyczące osób z niepełnosprawnościami identyfikowały ocenę ich sytuacji społecznej. W opinii respondentów najslabiej wypada sytuacja zdrowotna i materialna.

Rysunek 3. Ocena sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Raciborzu

Ocena sytuacji osób starszych w skali 1-5 (gdzie 1 – bardzo zła, 5 – bardzo dobra)			
Sytuacja materialna	Sytuacja zdrowotna	Sytuacja rodzinna	Sytuacja społeczna
2,80	2,66	3,11	3,25
średnie wskazań			

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Badanie odnosiło się do identyfikacji katalogu problemów, z którymi zmagają się osoby niepełnosprawne. Wyniki prezentuje poniższa tabela.

Tabela 18. Problemy społeczne osób niepełnosprawnych w Raciborzu

PROBLEMY OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W RACIBORZU	% WSKAZAŃ
Ubóstwo i bieda	36,0
Brak odpowiedniej rehabilitacji	68,0
Brak odpowiedniej opieki	52,0
Choroby	62,0
Samotność	56,0
Bariery architektoniczne	54,0
Utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	52,0
Utrudniony dostęp do placówek opiekuńczych	32,0
Brak akceptacji w środowisku lokalnym	18,0

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

W badaniu poruszono także kwestie wsparcia społecznego okazywanego osobom niepełnosprawnym. Wyniki badania prezentuje tabela 19 i 20.

Tabela 19. Wsparcie społeczne okazywane osobom niepełnosprawnym w Raciborzu

CZY OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE OTRZYMUJĄ ODPOWIEDNIĄ POMOC I WSPARCIE NA CO DZIEŃ?	% WSKAZAŃ
Zdecydowanie tak	0,0
Raczej tak	36,0
Raczej nie	26,0
Zdecydowanie nie	8,0
Trudno powiedzieć	30,0

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Tabela 20. Źródła wsparcia społecznego okazywanego osobom niepełnosprawnym w Raciborzu

OD KOGO OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE NAJCZĘŚCIEJ UZYSKUJĄ POMOC	% WSKAZAŃ
Od rodziny	84,0
Od sąsiadów	46,0
Ze strony OPS	58,0
Inni: PFRON, PCPR, Kościół, fundacje	26,0

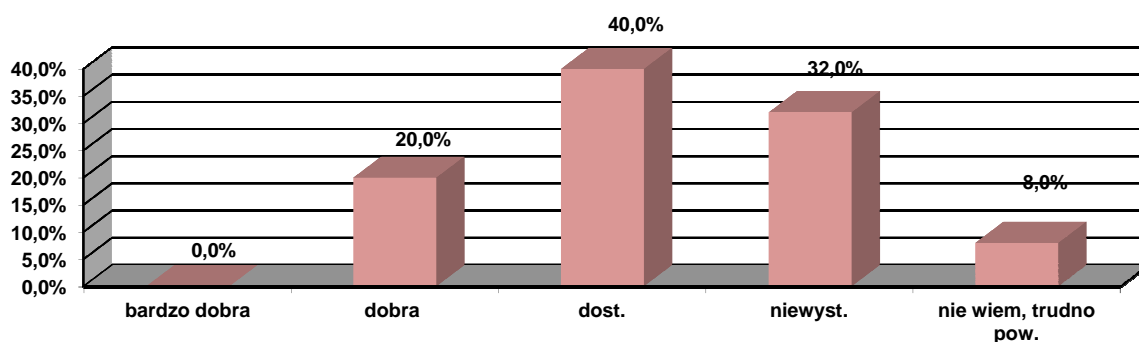
Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Przeprowadzone badanie wskazywało, jakiego typu wsparcie jest potrzebne osobom niepełnosprawnym. W opinii respondentów potrzeby przedstawiają się następująco:

- dostępnej bezpłatnej opieki zdrowotnej i usług rehabilitacyjnych (42% odpowiedzi);
- aktywizacji społecznej, kulturalnej, psychologicznej, możliwości pracy (20% odpowiedzi);
- faktycznej pomocy instytucji w załatwianiu formalności, dofinansowań, refundacji, etc. (14%);
- likwidacji barier architektonicznych (10%);
- pracy, pracy w wyuczonym zawodzie;
- pomocy finansowej.

Na zakończenie badań rozpoznano dostępność do rehabilitacji i usług opiekuńczych w Raciborzu.

Rysunek 4. Dostępność do rehabilitacji i usług opiekuńczych przez osoby niepełnosprawne

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Analiza wykazała, iż dostępność jest na dostatecznym poziomie – co oznacza konieczność rozwoju tych usług społecznych.

3.2.4 Analiza i diagnoza problemów społecznych w obszarze: jakość życia

Na potrzeby diagnozy przyjęto opracowanie A. Cambella, który zaleca uwzględnienie w niej satysfakcji z życia rodzinnego, zawodowego, relacji towarzyskich, stanu zdrowia, sposobów spędzania wolnego czasu, zdobytego wykształcenia czy ogólnych standardów wpływających na jakość życia w obrębie danej wspólnoty lokalnej. Kryterium obiektywne pozwala na określenie poziomu życia danej jednostki poprzez określenie stosunku jej potrzeb do stanu zasobów otoczenia pozwalających na jej zaspokojenie. Subiektywny poziom jakości życia człowieka zależy od stanu psychicznego towarzyszącego mu w procesie zaspokajania potrzeb. Jednostka dokonuje poznawczej oceny relacji między sobą a otoczeniem, wartościuje własne osiągnięcia i porażki,

a także szanse na realizację pragnień i celów. Dokonuje jednocześnie oceny w społecznie uzgodnionych kryteriach. Obiektywne miary obejmują warunki egzystencji grup społecznych, znajdując odzwierciedlenie w wielorakich wskaźnikach. Niektóre zostaną użyte w niniejszej diagnozie, stanowiąc podstawę do przyjęcia celów w analizowanym obszarze. Główny Urząd Statystyczny od lat publikuje informacje pozwalające na analizy poszczególnych aspektów jakości życia, biorąc pod uwagę następujące obszary tematyczne:

- materialne warunki życia, subiektywny dobrobyt;
- główny rodzaj aktywności, praca, czas wolny i relacje społeczne;
- edukację;
- zdrowie;
- bezpieczeństwo ekonomiczne i fizyczne;
- jakość państwa i podstawowe prawa, aktywność obywatelską;
- jakość środowiska naturalnego w miejscu zamieszkania.

Prezentacja danych w omawianym obszarze napotyka na szereg problemów związanych z nieprzystawalnością informacji zbieranych według zróżnicowanych procedur i na potrzeby różnych podmiotów. Warto zaznaczyć, iż niektóre zaprezentowane powyżej domeny są analizowane w innych obszarach, część z nich nie może zostać poddana ocenie ze względu na brak informacji. Poniższa analiza oparta jest o materiały dostarczone przez instytucje z terenu miasta, dane zastane i rezultaty sondażu przeprowadzonego podczas spotkań z przedstawicielami instytucji. Jednym z elementów podlegających ocenie w przeprowadzonej ankiecie była ocena warunków życia w mieście.

Tabela 21. Ocena warunków życia w Raciborzu

Ocena warunków życia w mieście	Średnia ocen w skali 1-5 (1-ocena bardzo zła, 5-ocena bardzo dobra)
Lokalny rynek pracy	2,21
Oświata	3,74
Opieka zdrowotna	2,54
Warunki mieszkaniowe	3,02
Bezpieczeństwo mieszkańców	3,37
Dostępność do kultury i rozrywki	3,82
Placówki handlowe	4,39
Placówki usługowe	4,13
Dostępność do sportu i rekreacji	4,13

Źródło: badania społeczne przeprowadzone wśród przedstawicieli instytucji

Analizując wskazania można w sposób jednoznaczny stwierdzić, iż wiele elementów mających wpływ na życie codzienne mieszkańców Raciborza uzyskało **znacząco wysokie oceny**. Mieszkańcy miasta są zadowoleni z otaczającej ich infrastruktury. Obszary uzyskujące ocenę poniżej 3 (rynek pracy i opieka zdrowotna) nie są do końca zależne od działań władz lokalnych, stanowiąc fragment bardziej złożonego systemu gospodarczo - społecznego o ponadlokalnym charakterze.

Kultura

Dostęp do kultury w wielu jej wymiarach i aspektach coraz intensywniej decyduje o indywidualnej i grupowej ocenie jakości życia. Polacy są coraz lepiej wykształceni, mają więcej czasu wolnego, który dobrze wykorzystują dla realizacji indywidualnych potrzeb. Proces tercjaryzacji rynku pracy, dominacja sektora usług, tworzenie się miejsc pracy w sferze kultury i budowanie produktów rynkowych wokół obiektów i wydarzeń kulturalnych, stwarzają mechanizmy i możliwości, które należy wykorzystywać.

Racibórz jest ośrodkiem skupiającym działalność kulturalną w wymiarze subregionalnym. Posiada kilka znaczących instytucji kulturalnych - Raciborskie Centrum Kultury, Młodzieżowy Dom Kultury, Muzeum, Miejską i Powiatową Bibliotekę Publiczną, Agencję Promocji Ziemi Raciborskiej i Wspierania Przedsiębiorczości na Zamku Piastowskim - które to budują interesujący konglomerat działań adresowanych do szerokiego i zróżnicowanego kręgu odbiorców, nie tylko z terenu miasta ale i całego regionu.

Mieszkalnictwo

Kolejnym elementem analizy mającym wpływ na ocenę jakości życia jest mieszkalnictwo. Miasto Racibórz dysponuje nieruchomościami o łącznej powierzchni 1342 ha, co stanowi 17,65% powierzchni miasta, w tym 233 ha to grunty w użytkowaniu wieczystym, a 1109 ha to zasób gminy. Na liczbę tę składają się zarówno nieruchomości zabudowane jak i niezabudowane, w większości rozdysponowane przez użytkowników. Miasto nie dysponuje rezerwami własnych terenów w ilości pozwalającej na prowadzenie intensywnej polityki gospodarowania gruntami. Poniżej zaprezentowano dane obrazujące stan zasobów miejskich w tym obszarze.

Tabela 22. Stan zasobów miejskich w latach 2011- 2013

Lp.	Analizowany zakres	2011	2012	2013
01.	Najemcy	9246	8910	7910
02.	Zasoby mieszkaniowe gminy Racibórz	3490	3458	3300
03.	liczba lokali socjalnych	434	464	484
04.	liczba postępowań eksmisyjnych	55	69	47
05.	liczba wykonanych eksmisji	64	35	36
06.	liczba mieszkańców zadłużonych	918	-	722

Źródło: dane MZB Racibórz

Tworzenie warunków i zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych należy do zadań gminy. Są one zaspokajane według zasad:

- kryterium materialne (socjalne, materialne);
- warunki mieszkaniowe kwalifikujące do ich poprawy.

Gmina ma obowiązek stworzenia pięcioletniego programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym w oparciu o ocenę zasobów. Spada ilość najemców i lokali komunalnych, co wynika z braku nowych lokali jak i częściowej wyprzedaży zasobów miejskich. W gminie Racibórz lokale socjalne stanowią około 10 % całości zasobów mieszkaniowych. Mieszkania w zasobie gminy cechują się znaczną dekapitalizacją wynikającą z ich wieku, wiele z nich spełnia tylko podstawowy standard użytkowy. Gospodarowanie lokalami gminnymi to proces dynamiczny; gmina nie pozyskuje nowych zasobów mieszkaniowych. Ruch, który odbywa się w tym obszarze jest zbyt mały jak na potrzeby mieszkańców.

Zgodnie z prognozami liczba lokali będzie nieznacznie spadać (2016 – 3183, 2019 – 3073), natomiast liczba lokali socjalnych rosnąć – (2016 - 503, 2019 – 515). W 2013 sprzedano 115 mieszkań, w 2014 – 58. W kolejnych latach planuje się sprzedaż lokali mieszkalnych : 2016 – 50, 2017 – 30, 2018 – 30.

Zakłada się, iż stawki za wynajem powinny w przyszłości zabezpieczać ich użytkowanie w nie pogarszającym się stanie technicznym. Zwiększają się nakłady na remonty komunalnej substancji mieszkaniowej - w 2013 było to 2 863 000 zł, w 2014 – 4 442 000 zł.

Inicjatywą wartą rozpropagowania jest procedura wynajmowania lokali mieszkalnych będących w zasobach gminy absolwentom wyższych uczelni, którzy nie ukończyli 35 roku życia i są zatrudnieni w firmach działających na terenie Raciborza. Choć nie jest to instrument o szerokim

zasięgu, to może zainicjować kompleksowe działania na rzecz zatrzymania na terenie miasta dobrze wykształconej i młodej kadry. W interesie gminy jest bowiem odmłodzenie populacji i (co najmniej) utrzymanie jej stanu.

W Raciborzu działa także Raciborskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o., którego celem jest budowanie domów mieszkalnych i ich eksploatacja na zasadach najmu. Raciborskie TBS jest jednoosobową Spółką Gminy Miasta Racibórz, która posiada 100% udziałów.

Spółka może również:

- nabywać lokale mieszkalne i budynki mieszkalne oraz niemieszkalne, w celu rozbudowy, nadbudowy i przebudowy w wyniku której powstaną lokale mieszkalne;
- przeprowadzać remonty i modernizacje obiektów przeznaczonych na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych na zasadach najmu;
- wynajmować lokale użytkowe znajdujące się w budynkach należących do Spółki;
- sprawować na podstawie umów zlecenia zarząd nieruchomościami mieszkalnymi i niemieszkalnymi niestanowiącymi własności Spółki;
- sprawować zarząd nieruchomościami wspólnymi stanowiącymi w ułamkowej części jego współwłasność;
- prowadzić inną działalność związaną z budownictwem mieszkaniowym i infrastrukturą towarzyszącą, w tym budować lub nabywać budynki w celu sprzedaży znajdujących się w tych budynkach lokali mieszkalnych lub lokali o innym przeznaczeniu.

4. Analiza strategiczna wraz z prognozą zmian

4.1 Analiza SWOT w obszarze: pomoc i integracja społeczna

Obszar tematyczny został poddany analizie w trakcie warsztatów partycypacyjnych. Dokonana analiza SWOT wskazała na następujące uwarunkowania oraz czynniki determinujące rozwój systemu pomocy społecznej.

Tabela 23. Analiza SWOT dla obszaru: pomoc i integracja społeczna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• różnorodność instytucji zajmujących się pomocą (OPS, PCPR, organizacje pozarządowe); • dobra współpraca pomiędzy instytucjami działającymi w sferze polityki społecznej; • wsparcie lokalowe dla organizacji pozarządowych; • integracja międzypokoleniowa (pomoc sąsiedzka); • Program Rodzina +, Senior 60 +); • budżet obywatelski.	• niewydolność rodzin (rodziny niepełne, z dysfunkcjami); • wykluczenie społeczne (osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby bezdomne, itp.); • uzależnienia (alkoholizm, narkomania, behawioralne – hazard, komputer i sieć); • brak dostępu do psychiatrii dziecięcego • niewystarczające wsparcie dla rodzin z trudnościami opiekuńczo – wychowawczymi; • słabo funkcjonujący proces postępowania z osobami z zaburzeniami psychicznymi oraz demencją.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• budowa mieszkań wspomaganych/Centrum Usług Społecznych; • wzrost świadomości społecznej w różnych obszarach; • zabezpieczenie czasu wolnego dla dzieci w okresie ferii i wakacji szkolnych; • potrzeba animacji dla dzieci i młodzieży zagrożonej; • zaangażowanie mieszkańców w sprawy Raciborza; • zaangażowanie rodziców w sprawy w swoich dzieci.	• duża liczba aktów prawnych; • duża liczba zadań delegowanych na gminę; • wypalenie zawodowe pracowników pracujących w sferze społecznej; • słabnąca współpraca międzysektorowa.

Źródło: warsztaty partycypacyjne

Prognoza zmian - wnioski i rekomendacje:

- dominującym podmiotem w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie miasta jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Zakres jego działania jest szeroki i stale ulega powiększeniu. Ze strony kadry pomocy społecznej jednoznacznie płynie sygnał o gotowości włączenia trzeciego sektora do realizacji usług społecznych oraz prowadzenia działań służących społeczności lokalnej. Rekomenduje się zatem rozwój modelu współpracy międzysektorowej oraz rozszerzanie zakresu zadań powierzanych organizacjom pozarządowym. Model ten winien bazować na regułach partnerstwa i partycypacji a także wielosektorowości. Istotnym jest również udostępnienie infrastruktury gminnej dla realizacji celów statutowych przez organizacje pozarządowe;

- nie zmniejszająca się liczba osób długotrwale bezrobotnych oraz jego społeczne i ekonomiczne konsekwencje są niewątpliwie problemem społecznym. Kwestia ta wymaga stałego doskonalenia form wsparcia umożliwiających usamodzielnienie i odzyskanie przez beneficjentów niezależności ekonomicznej. Do rekomendowanych kierunków można zaliczyć:
 - szersze stosowanie narzędzi aktywizacji (kontrakt socjalny, program wychodzenia z bezdomności, prace społecznie użyteczne, projekty systemowe i konkursowe),
 - uruchamianie podmiotów wskazanych w ustawie o zatrudnieniu socjalnym (klub integracji społecznej, centrum integracji społecznej),
 - prowadzenie projektów socjalnych ukierunkowanych na wzrost aktywności społecznej i zawodowej a także pobudzenie motywacji do samodzielnego zaspokajania potrzeb życiowych przez beneficjentów pomocy społecznej;
- ważnym aspektem rozwiązywania problemów społecznych jest profilaktyka i wczesna interwencja. Rekomenduje się zatem wspieranie rodzin w wypełnianiu swoich funkcji przez podmioty z obszaru edukacji, pomocy pedagogicznej, a nie tylko z obszaru pomocy społecznej, przeciwdziałanie bezdomności poprzez programy przeciwdziałania zadłużeniom czynszowym;
- w związku z procesami demograficznymi w pomocy społecznej, odnotowuje się wzrost ilości beneficjentów znajdujących się w wieku poprodukcyjnym. Sytuacja ta wymaga dostosowywania infrastruktury do zwiększających się potrzeb (niezbędnym jest powoływanie klubów seniora). Niewątpliwie tendencja ta również oznacza wzrost nakładów na realizację tych działań. Istotnym jest także rozwój usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (zarówno w zakresie wzrostu ich jakości jak i dostępności). Rozwój tych form umożliwi zredukowanie tendencji umieszczania mieszkańców miasta w domach pomocy społecznej, gdzie koszt pobytu jest wielokrotnie wyższy;
- w zakresie wsparcia rodzin niewydolnych wychowawczo oraz zapewnienia pieczy zastępczej lawinowo rosną wydatki gminy. Prognozuje się dalszy wzrost nakładów wynikający z obligatoryjności rozwiązań systemowych w tym obszarze;
- procedura niebieskiej karty oraz działania służące wsparciu rodzin doświadczających przemocy domowej oraz innych form dysfunkcji rodzinnych realizowane są w formach zespołu interdyscyplinarnego oraz grupy roboczej. Takie ujęcie współpracy wynika z regulacji prawnych w tym zakresie i stało się trwałą praktyką działania. Przedstawiciele

instytucji chętnie uczestniczą w pracach zespołowych, dzieląc się doświadczeniem i wspólnie wypracowują koncepcję pomocy rodzinie. W konsekwencji następuje podział zadań oraz zwiększa się dostępność do usług poza system pomocy społecznej. Rekomenduje się stałe doskonalenie systemu współpracy w obszarze problematyki przemocy i przeniesienie tych modeli na inne kategorie beneficjentów np. osoby starsze, rodziny niewydolne opiekuńczo i wychowawczo;

- realizowany z powodzeniem program prac społecznie użytecznych (bazujący na współpracy gminy, PUP i OPS) od kilku lat systematycznie zwiększa zakres swojego działania (mierzony ilością osób nim objętych). Stanowi on możliwość powrotu do aktywności zawodowej osób mających trudności w powrocie na rynek pracy. Rekomenduje się rozwijanie programu prac społecznie użytecznych poprzez kreowanie możliwości zatrudnienia bezrobotnych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub działających na rzecz społeczności lokalnej.

4.2 Analiza SWOT w obszarze: edukacja i rynek pracy

Podczas warsztatów w analizowanym obszarze przedstawiciele instytucji zaprezentowali obszerny katalog problemów związanych z sytuacją na lokalnym rynku pracy i w sferę edukacji w mieście. W celu rozpoznania kluczowych czynników charakteryzujących ten obszar przeprowadzona została analiza SWOT.

Tabela 24. Analiza SWOT dla obszaru rynek pracy i edukacja

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• wykwalifikowana kadra Powiatowego Urzędu Pracy; • wyspecjalizowane firmy o ugruntowanej wartości rynkowej; • dobra współpraca międzyinstytucjonalna; • zróżnicowana oferta edukacyjna; • dobra współpraca szkół z pracodawcami.	• niedostateczna diagnoza potrzeb rynku pracy; • niewystarczająca komunikacja publiczna; • migracja młodych do innych miast; • brak prognoz edukacyjnych; • brak bazy mieszkaniowej dla uczniów spoza Raciborza; • brak kadry wspomagającej placówki edukacyjne – doradca zawodowy, psycholog, terapeuta.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• dobrze przygotowana kadra placówek edukacyjnych; • pozyskanie środków zewnętrznych na inwestycje i kształcenie.	• spowolniony rozwój gospodarczy; • rozwój szarej strefy; • starzenie się społeczności lokalnej; • obniżenie dotacji państwowych;

	• sytuacja międzynarodowa; • pogarszające się więzi społeczne; • problemy wychowawcze i emocjonalne uczniów.

Źródło: warsztaty partycypacyjne

Prognoza zmian - wnioski i rekomendacje:

Edukacja

- w zakresie zadań edukacyjnych, opiekuńczych i wychowawczych w Raciborzu funkcjonują zarówno placówki publiczne jak i niepubliczne. System zarządzania oświatą w mieście jest spójny i efektywny, potrafi reagować na zmiany i wspomagać placówki edukacyjne, a przygotowanie merytoryczne, aktywność edukacyjna i wychowawcza kadry pedagogicznej raciborskich szkół i przedszkoli jest na satysfakcjonującym poziomie;
- dane statystyczne dowodzą, iż szkoły i przedszkola współpracują z innymi placówkami i organizacjami społecznymi, uczestnicząc w projektach unijnych i nawiązują kontakty międzynarodowe. Dzieci i młodzież poza realizacją celów edukacyjnych angażuje się w różnorodne przedsięwzięcia społeczne;
- wyniki egzaminów końcowych szkół podstawowych i gimnazjalnych zlokalizowanych na terenie miasta oscylują wokół średniej krajowej;
- kadra placówek edukacyjnych ma szeroką wiedzę na temat sytuacji dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych; prowadzona jest z nimi intensywna praca indywidualna i grupowa. Konieczna jest ocena skali problemu i podjęcie działań wspierających pełniejszy udział dzieci z tych środowisk w różnych formach aktywności;
- należy rozważyć stworzenie sieci wsparcia doradczego (doradcy zawodowi, pedagodzy) dla młodzieży gimnazjalnej, szkół i rodziców. Zwiększy to szanse na trafny wybór dalszego kierunku kształcenia i przyszłego zawodu. Awizowane zmiany systemu kształcenia będą wymuszały podjęcie decyzji o wyborze szkoły średniej lub zawodowej. Merytoryczna kadra raciborskich placówek edukacyjnych powinna przy współpracy innych podmiotów (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, władze samorządowe, Kuratorium Oświaty) przygotować się na ewentualną zmianę;
- zmiana społeczna dokonująca się w globalnym świecie wymusza kształcenie przez całe życie. Zgodnie z tą tendencją formy kształcenia zmieniają się i wzajemnie uzupełniają.

Należy promować i wspierać każdy przejaw rozwoju jednostki; placówki edukacyjne i kulturalne powinny propagować wszelkie formy kształcenia – ustawiczne, kształcenie dorosłych, lifelong learning, Uniwersytety Dziecięce, Uniwersytety III wieku;

- nowoczesne placówki edukacyjne skupiają się na indywidualnym podejściu do ucznia, programach autorskich realizowanych przez pedagogów i wspieraniu dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Raciborskie placówki edukacyjne podejmują się opracowywania i wdrażania innowacji i projektów pedagogicznych, co powinno skutkować poprawą jakości kształcenia. Niezbędna jest również wieloaspektowa diagnoza potrzeb uczniów i zacieśnienie współpracy szkoły z rodzicami, co pozwala na realizację pełniejszego procesu wychowawczo – edukacyjnego. Działania o charakterze interdyscyplinarnym prowadzone przez szkoły przyczyniają się do efektywniejszego rozwiązywania problemów środowisk uczniowskich i rodzinnych. Wsparciem dla kadry pedagogicznej powinni być specjaliści – psychologowie i terapeuci. Ich pomoc ma charakter szkoleniowy i interwencyjny. Niezbędna jest zatem intensywna współpraca szkół miejskich z placówkami terapeutycznymi z terenu miasta i powiatu;
- kształcenie dzieci i młodzieży na wysokim poziomie wymaga od kadry pedagogicznej permanentnego doksztalcania się, korzystania z różnych form podwyższania swoich kwalifikacji. Nauczyciele szkół z terenu Raciborza mają świadomość tego faktu, uczestnicząc w szkoleniach, wybierając studia podyplomowe i kursy doszkalające.

Rynek pracy

Współczesny rynek pracy jest bardzo zmienny i uzależniony od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Inicjowanie działań lokalnych w tym obszarze niesie za sobą szereg ograniczeń. Niewystarczająca ilość podmiotów oferujących pracę, niedostosowanie kwalifikacji osób bezrobotnych do potrzeb pracodawców, niewielka mobilność społeczna i słaba motywacja długotrwale bezrobotnych, to tylko niektóre z nich. Problemom tym towarzyszą ciągle zwiększające się wymagania pracodawców i firm działających na rynku. Mimo tych utrudnień warto jednak rozważyć możliwość zastosowania poniżej zaprezentowanych instrumentów, mogących w dłuższej perspektywie czasowej wpłynąć na poprawę sytuacji lokalnego rynku pracy. Należy zintensyfikować dziania na rzecz tworzenia odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz wzrostu liczby nowych miejsc pracy poprzez :

- stworzenie systemu zachęt dla inwestorów i promowanie miasta jako atrakcyjnego inwestycyjnie. Dotychczasowe działania – przyjęcie „Programu Wspierania Przedsiębiorczości na lata 2015-2020”, „Lokale na start” to kroki w dobrym kierunku. Należy promować również Krajowy Fundusz Szkoleniowy, dający pracodawcom okazję na podwyższanie kwalifikacji zatrudnianej kadry;
- inicjowanie współpracy między lokalnymi przedsiębiorcami, a samorządem lokalnym, instytucjami rynku pracy, pomocy i integracji społecznej w zakresie efektywnej realizacji działań prozatrudnieniowych;
- merytoryczne i finansowe wspieranie MŚP tworzonych i działających na terenie Raciborza;
- powoływanie podmiotów ekonomii społecznej, aktywizujących grupy defaworyzowane na rynku pracy;
- wzmocnienie współpracy instytucji działających w mieście (OPS, Urząd Miasta, organizacje pracodawców) z Powiatowym Urzędem Pracy w celu propagowania wśród osób bezrobotnych efektywnych form wsparcia, a także inicjowania staży zawodowych u lokalnych pracodawców;
- intensyfikację współpracy OPS z innymi podmiotami w celu aktywizacji osób zaklasyfikowanych do trzeciego profilu;
- wymianę dobrych praktyk w działaniach na rzecz aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców;
- promowanie preorientacji zawodowej i doradztwa w placówkach edukacyjnych na terenie miasta;
- inicjowanie wizyt studyjnych u pracodawców zapoznających młodzież ze specyfiką zawodu;
- delegowanie zadań związanych z aktywizacją zawodową i społeczną organizacjom pozarządowym;
- promowanie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością.

Tendencje na lokalnym rynku pracy nie są długotrwałe. W zależności od podaży i popytu zmienia się obraz bezrobocia, spada lub wzrasta jego stopa. Jednocześnie pomimo stałego wzrostu zatrudnienia, polski rynek pracy zmaga się z szeregiem słabości strukturalnych. Doraźne problemy osłabiające jego efektywność to: niskie uczestnictwo pewnych grup w rynku pracy, segmentacja rynku, nie malejący poziom mobilności geograficznej i zawodowej. Demografia wskazuje

na starzenie się pracowników i coraz częstsze niedobory kadrowe w wielu profesjach. Z drugiej strony coraz częstszym wymogiem stawianym pracownikom jest wielozadaniowość, a kilkukrotne zmiany profesji podczas kariery zawodowej stają się standardem. Zwiększa się kategoria „biednych pracujących” – osób które pomimo pełnego zatrudnienia ubiegają się o wsparcie ze strony państwa. Osobnym problemem jest liczba osób długotrwale bezrobotnych, najczęściej o niskich lub nieadekwatnych do potrzeb rynku kwalifikacjach. Wsparcie tej grupy nie powinno się ograniczać do pomocy o charakterze socjalnym. Konieczne są długotrwałe działania aktywizujące i pomoc także przy podjęciu zatrudnienia i utrzymaniu go. Tego typu inicjatywy w społeczności lokalnej możliwe są jedynie przy ścisłej współpracy kilku podmiotów (samorząd lokalny, PUP, OPS, organizacje pozarządowe) oferujących zróżnicowane i uzupełniające się narzędzia wsparcia.

4.3 Analiza SWOT w obszarze: zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością

Analiza SWOT wypracowana na warsztatach partycypacyjnych wygląda następująco:

Tabela 25. Analiza SWOT dla obszaru zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• dobry dostęp do instytucji oraz organizacji pozarządowych zajmujących się os. starszymi, niepełnosprawnymi; • dobry dostęp do lekarza pierwszego kontaktu; • baza sportowo-rekreacyjna; • częściowe wsparcie miasta dla usług świadczonych przez CARITAS; • doskonalenie personelu medycznego przez szpital.	• bariery architektoniczne; • brak lekarzy specjalistów; • brak informacji dla os. zaburzonych psychicznie, brak asysty nad tymi osobami; • brak ofert pracy dla osób niepełnosprawnych; • brak asystentów osób niepełnosprawnych, wolontariat.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• większa świadomość zdrowotna społeczeństwa, • zwiększenie usług opiekuńczo- leczniczych, usług domowych; • mieszkania wspomagane dla osób, które potrzebują wsparcia ale nie całodobowej opieki.	• zwiększająca się grupa osób zaniedbanych, z demencją; • niedostosowanie infrastruktury do narastającej liczebności osób wymagających specjalistycznego wsparcia.

Źródło: warsztaty partycypacyjne

Prognoza zmian - wnioski i rekomendacje:

Zmiany demograficzne, a szczególnie starzenie się społeczeństwa mają szczególny wpływ na sytuację zdrowotną społeczności lokalnych. Proces starzenia populacji jest bardzo dynamiczny.

Pojawił się proces podwójnego starzenia się, polegający na wzroście udziału osób sędziwych (80 lat i więcej) wśród osób starszych. Według prognozy GUS do 2035 roku województwo śląskie będzie najstarszym demograficznie województwem w kraju. Wzrastają zatem potrzeby w zakresie profilaktyki i ochrony zdrowia, a także usług adresowanych do seniorów.

- w mieście dostępne są usługi podstawowej opieki zdrowotnej. Dalece niewystarczający jest dostęp do lekarzy specjalistów (np. niedobór w zakresie usług psychiatrii dziecięcej, neurologii dziecięcej, geriatry). Czas oczekiwania na konsultację wydłuża się, co jest problemem dla osób w podeszłym wieku. Choć w porównaniu z innymi rejonami kraju województwo śląskie ma silną infrastrukturę systemu ochrony zdrowia, liczba specjalistów ma tendencję spadkową;
- profilaktyka i promocja zdrowia realizowana w mieście jest efektywna i adresowana do wszystkich środowisk społecznych;
- coraz częściej wskazywana potrzeba stworzenia miejsc pobytu dziennego i katalogu usług pielęgnacyjno – opiekuńczych dla seniorów wynika także ze zmiany modelu rodziny, spadku znaczenia tradycji prorodzinnych, stygmatyzacji ludzi starych, a także dużego odsetka dzieci seniorów zamieszkujących poza granicami województwa i kraju. Należy propagować holistyczne podejście do potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnością;
- seniorzy aktywnie uczestniczą w organizowanym na terenie miasta inicjatywach. Należy wzmacniać inicjatywy zmierzające do podniesienia poziomu partycypacji społecznej tego środowiska poprzez przygotowanie programów informacyjnych, budowanie solidarności międzypokoleniowej i kształcenie liderów wywodzących się z tej grupy wiekowej. Istotnym elementem powinno być wspieranie rozwoju wolontariatu samych seniorów, a także organizacji wolontariatu służącego osobom starszym;
- do najistotniejszych problemów środowiska osób z niepełnosprawnością zaliczyć można: niekorzystną strukturę wykształcenia i niski wskaźnik zatrudnienia, występowanie niepełnosprawności jako jednej z głównych przyczyn udzielania pomocy społecznej, niekorzystne wskaźniki dotyczące liczby i wartości usług opiekuńczych, utrzymujące się kolejki do DPS i ŚDS, a także nadal występujące bariery architektoniczne, techniczne i komunikacyjne;
- miasto wspomaga środowisko osób z niepełnosprawnością w różnych obszarach, choć jego potrzeby są nie do końca zdiagnozowane. Wiedza społeczności lokalnej na temat tej problematyki jest niewystarczająca, a ocena nie wybiega poza stereotypy. Konieczne jest

inicjowanie działań usprawniających i włączających osoby z niepełnosprawnością w różne formy aktywności i współpracy.

4.4 Analiza SWOT w obszarze: jakość życia

Analiza SWOT w tym obszarze pozwala na stwierdzenie, iż Racibórz jest miastem otwartym i przyjaznym, o wielu walorach pozwalających na godne i atrakcyjne życie.

Tabela 26. Analiza SWOT dla obszaru: jakość życia

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• estetyka miasta; • dostęp do instytucji kultury dla każdej grupy wiekowej; • sieć handlowa; • usługi na wysokim poziomie.	• transport publiczny; • brak obwodnicy; • zanieczyszczenie powietrza.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• rozwój kultury; • bogate dziedzictwo kulturowe miasta; • rozbudowa Arboretum Bramy Morawskiej; • pozyskiwanie środków zewnętrznych na wzbogacenie oferty kulturalnej i podwyższanie jakości życia raciborzan.	• wyludnianie miasta; • niekorzystna struktura demograficzna; • zagrożenie powodziowe; • brak kontroli segregacji śmieci.

Źródło: warsztaty partycypacyjne

Prognoza zmian - wnioski i rekomendacje:

- ocena poziomu życia w mieście wypada zadowolająco: mieszkańcy znając wartość położenia geograficznego i przeszłości historycznej Raciborza korzystają z jego walorów we wszystkich aspektach. Poziom usług realizowanych w mieście jest satysfakcjonujący, a edukacja, oferta kulturalna i sportowo- rekreacyjna stoją na wysokim poziomie;
- mieszkańcy miasta poprawę jakości życia postrzegają poprzez pryzmat rzeczy społecznie najpilniejszych do rozwiązania. Choć miasto statystycznie nie notuje wysokiej stopy bezrobocia, zaobserwować można niską podaż dobrze płatnych i umożliwiających awans miejsc pracy. Ma to wpływ na sytuację młodych raciborzan i powoduje ich migrację;
- miasto ulega procesom demograficznym, wyludnia się i starzeje. Warto przeanalizować poziom usług adresowanych do każdej z grup wiekowych raciborzan;

- na ocenę jakości mieszkania w Raciborzu wpływa także dostęp do usług medycznych i rehabilitacyjnych. Mimo starań czynionych przez miasto ocena poziomu usług nie jest w pełni satysfakcjonująca;
- istotnym elementem wydaje się być wzmocnienie efektywności komunikacji publicznej na terenie miasta, a także ścisła współpraca z powiatem w tej kwestii. Sprawny system komunikacji publicznej zwiększa możliwości efektywnego promowania oferty usługowej i kulturalnej miasta i jednocześnie wpływa na funkcjonalność przestrzeni i czystość środowiska naturalnego;
- wysoki poziom funkcjonowania służb publicznych powinien być wspierany przez wzmocnione relacje sąsiedzkie budujące środowiskową kontrolę społeczną;
- mimo bogatej i zróżnicowanej oferty kulturalnej konieczne wydaje się stworzenie systemu aktualizacji i sposobu przekazu informacji o imprezach i działaniach realizowanych w tym obszarze na terenie miasta. Brakuje wiedzy na temat „poziomu dotarcia” do zainteresowanych grup;
- poprawa stanu technicznego zasobu mieszkaniowego pozostającego w dyspozycji Gminy prowadząca do:
 - likwidacji starego zdekapitalizowanego zasobu;
 - modernizacji zasobów;
 - budowy nowych mieszkań;
- atuty kulturalne miasta i jego otoczenia powinny być intensywniej promowane. Warto rozważyć w tej kwestii zawiązywanie partnerstw międzyinstytucjonalnych w celu kreowania nowych atrakcji o znaczeniu ponadregionalnym.

5. Cele strategiczne projektowanych zmian, kierunki niezbędnych działań, źródła finansowania oraz wskaźniki realizacji działań

Dla każdego z obszarów aktualizowanej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Racibórz na lata 2016-2022 określony został cel główny (strategiczny) oraz zestaw kierunków działań.

Misja: Tworzenie i rozwój społecznych, kulturowych oraz materialnych warunków dla wzrostu jakości życia i integracji wspólnoty lokalnej.

5.1 Cele strategiczne dla obszaru: pomoc i integracja społeczna

Cel główny: rozwój systemu pomocy społecznej oraz realizowanych usług społecznych

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C 1 redukowanie skali ubóstwa oraz zależności od systemu pomocy społecznej	D.1. Kontynuowanie prac społecznie użytecznych	OPS, PUP	• Budżet Miasta • PUP/Fundusz Pracy • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba osób objętych pracami społecznie użytecznymi • Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej • Liczba osób objętych kontraktem socjalnym • Ilość osób usamodzielnionych z systemu pomocy społecznej
	D.2. Przeciwdziałanie utrwalaniu się statusu wykluczenia i dziedziczeniu niekorzystnej pozycji społecznej	OPS, organizacje pozarządowe		
	D.3. Rozwój aktywnych form wsparcia dla bezrobotnych (Klub Integracji Społecznej, PAI, współpraca w oparciu o kontrakty socjalne)	OPS		
	D.4. Rozwój przedsiębiorczości społecznej	PUP, organizacje pozarządowe, OPS		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 Wzmocnienie roli rodziny w wypełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej	D.1. Wdrażanie programów doskonalących umiejętności wychowawcze rodziców	OPS, UM, organizacje pozarządowe	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba rodzin korzystających z Programu Rodzina + • Liczba programów doskonalących umiejętności wychowawcze • Ilość udzielonego poradnictwa specjalistycznego przez Miejskie Centrum Profilaktyki „Drogowskaz” • Liczba prowadzonych konsultacji psychologicznych stacjonarnie i w środowisku • Liczba prowadzonych warsztatów i kampanii społecznych
	D.2. Rozwój poradnictwa specjalistycznego	OPS		
	D.3. Rozwijanie systemu wsparcia rodzin mających trudności w funkcjonowaniu i wypełnianiu swoich ról oraz systemu rodzicielstwa zastępczego	OPS, PCPR, Sąd Rejonowy		
	D.4. Upowszechnienie „Karty Dużej Rodziny”	OPS, UM		
	D.5. Kontynuacja programu lokalnego na rzecz rodziny	OPS, UM		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.3. Rozwój współpracy interdyscyplinarnej w obszarze przemocy domowej	D.1. Kontynuacja partnerstwa na rzecz wsparcia ofiar przemocy	UM, GKRPA, Zespół interdyscyplinarny, Policja, placówki oświatowe	• Budżet Miasta • Programy Rządowe • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty • Liczba osób objętych programami korekcyjnymi dla sprawców przemocy • Liczba osób/rodzin objętych wsparciem grup roboczych • Liczba spotkań zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych
	D.2. Prowadzenie szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy	Zespół interdyscyplinarny		
	D.3. Rozwój infrastruktury pomocowej (wsparcie psychologiczne, pomoc prawna) stanowiącej wsparcie rodziny dotkniętej przemocą domową i kryzysami.	OPS, UM		
	D.4. Zwiększenie efektywności procedury Niebieskiej Karty	OPS, Policja , GKRPA		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.4 Rozwój potencjału pomocowego ośrodka pomocy społecznej	D.1. Rozwój form pracy socjalnej poprzez prowadzenie grupowych form pracy socjalnej oraz działań w zakresie animacji lokalnej	OPS	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczb rodzin objętych pomocą asystenta rodziny • Liczba osób korzystających z różnych zasiłków • Liczba osób objętych usługami społecznymi • Liczba osób objętych pracą socjalną
	D.2. Rozwój wsparcia indywidualnego (praca socjalna, asysta rodzinna, asystent osoby niepełnosprawnej, itp.)	OPS		
	D.3. Realizacja świadczeń (zasiłków okresowych, celowych, stałych, dodatków mieszkaniowych, energetycznych, świadczeń rodzinnych, stypendiów itp.)	OPS		
	D.4. Rozwój usług społecznych (usług specjalistycznych, w zakresie dożywiania, pomocy instytucjonalnej,) oraz ich dostosowywanie do zmieniających się potrzeb.	OPS		
	D.5. Realizacja projektów, programów zewnętrznych i przedsięwzięć służących rozwiązywaniu problemów społecznych	OPS		
	D.6. Zapewnienie infrastruktury i warunków technicznych stosownie do rozwoju zadań i realizowanych usług	OPS , UM		
	D.7. Doskonalenia zawodowe kadry służb społecznych poprzez szkolenia, treningi, superwizję oraz doskonalenie systemu motywacyjnego dla pracowników.	OPS, ROPS		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.5 Budowanie partnerstwa społecznego	D.1. Powierzenie i zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym	UM, OPS, organizacje pozarządowe	• Budżet Miasta • Środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych	• Liczba zadań powierzonych do realizacji organizacjom pozarządowym • Liczba miejsc, w których wykonywane są prace społecznie użyteczne • Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej • Liczba ofert otrzymujących dofinansowanie
	D.2. Prowadzenie wspólnych przedsięwzięć służących redukowaniu problemów społecznych	UM, OPS, Organizacje pozarządowe		
	D.3. Aktywne pozyskiwanie zewnętrznych środków dla realizacji przedsięwzięć redukujących problemy społeczne	UM, OPS Organizacje pozarządowe		
	D.4. Rozwijanie współpracy ze służbami zatrudnienia na gruncie zintegrowanego wsparcia dla osób pozostających bez zatrudnienia.	OPS, PUP		

5.2 Cele strategiczne dla obszaru: edukacja i rynek pracy

Edukacja - cel główny: Wzmocnienie potencjału placówek edukacyjnych i dostosowanie ich do wymagań nowoczesnego rynku pracy

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.1 Podniesienie jakości i innowacyjności kształcenia	D.1. Opracowanie i realizacja kompleksowych programów indywidualizacji pracy z uczniami zdolnymi oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	UM, placówki edukacyjne, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba dzieci korzystających z programów indywidualnych • Liczba wdrożonych programów/projektów edukacyjnych • Liczba placówek realizujących programy indywidualizacji pracy z uczniami
	D.2. Opracowanie i wdrażanie innowacji pedagogicznych, eksperymentów pedagogicznych, programów autorskich oraz innych projektów edukacyjnych mających na celu poprawę jakości kształcenia	placówki edukacyjne, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, UM		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 Pozyskiwanie specjalistycznej kadry (psychologowie i terapeuci) wspomagającej kadre nauczycielską w pracy dydaktyczno-wychowawczej	D.1. Wsparcie kadry nauczycielskiej poprzez uczestnictwo w szkoleniach	UM, placówki edukacyjne,	• Budżet Miasta	• Liczba szkoleń dla nauczycieli • Liczba uczestników ww. szkoleń
	D.2. Wzmocnienie i poszerzenie współpracy placówek z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi i innymi placówkami terapeutycznymi	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, placówki terapeutyczne, placówki edukacyjne		
	D.3. Pozyskanie środków zewnętrznych na realizację zajęć specjalistycznych, warsztatów, porad i konsultacji	UM, Placówki edukacyjne, Poradnie		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.3 Pogłębienie współpracy placówek oświatowych ze środowiskiem lokalnym	D.1. Zwiększenie ilości prowadzonych imprez (spotkania i dni otwarte) dla środowiska lokalnego wraz z promocją	UM, placówki oświatowe, lokalne organizacje pozarządowe	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba imprez środowiskowych • Ilość ofert dla dzieci/młodzieży w okresie wakacji
	D.2. Podjęcie działań mających na celu utworzenie bazy - wakacyjnej opieki dla dzieci i młodzieży	UM, placówki oświatowe, OSiR, organizacje pozarządowe		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.4 Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa w placówkach oświatowych	D.1. Organizowanie warsztatów i szkoleń dostosowanych do potrzeb oraz pojawiających się zagrożeń dla kadry nauczycielskiej, rodziców oraz uczniów	UM, Policja, Straż Miejska, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	• Budżet Miasta • Programy rządowe np. "Bezpieczna plus"	• Liczba placówek współpracujących z Policją, Strażą Miejską oraz kuratorami • Ilość spotkań/warsztatów dot. bieżących zagrożeń
	D.2. Wzmocnienie współpracy z Policją, Strażą Miejską oraz kuratorami sądowymi i społecznymi	Policja, Straż Miejska, kuratorzy		

Rynek pracy – cel główny: Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób bezrobotnych i zagrożonych utratą pracy

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.1 Tworzenie przyjaznego klimatu inwestycyjnego dla potencjalnych i obecnych przedsiębiorców	D.1. Wzmocnienie płaszczyzny współpracy z przedsiębiorcami i systemu zachęt dla inwestorów	UM, organizacje przedsiębiorców, PUP	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • PUP	• Liczba nowych miejsc pracy na lokalnym rynku • Liczba nowo powstałych firm • Liczba informacji o inwestycjach w mieście w lokalnych mediach
	D.2. Kompleksowe promowanie Raciborza jako miasta przyjaznego przedsiębiorcom	UM, lokalni przedsiębiorcy		
	D.3. Wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw	UM, PUP, organizacje Pracodawców		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 wypracowanie partnerstwa na rzecz zatrudnienia w oparciu o wiedzę i doświadczenie kadr instytucji rynku pracy, samorządu lokalnego	D.1. Inicjowanie lokalnych partnerstw międzyinstytucjonalnych na rzecz promocji zatrudnienia	UM, PUP, organizacje pozarządowe, związki i organizacje pracodawców	• Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • Budżet Miasta • PUP	• Liczba uczestników lokalnych partnerstw na rzecz zatrudnienia • Liczba uczestników spotkań dot. dobrych praktyk (aktywizacja społeczno-zawodowa)
	D.2. Wymiana dobrych praktyk w działaniach na rzecz aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców	Placówki edukacyjne, PUP, organizacje pozarządowe, pracodawcy		
	D.3. Promowanie i tworzenie warunków do rozwoju ekonomii społecznej	UM,OPS,PUP, instytucje szkoleniowe, organizacje pozarządowe		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.3 Przygotowanie systemu wspierającego rodziców, młodzież i placówki edukacyjne w wyborze ścieżki kariery	D.1. Promowanie doradztwa w placówkach edukacyjnych na terenie miasta (lekcje wychowawcze, spotkania doradcy zawodowego z młodzieżą, funkcjonowanie szkolnych ośrodków kariery}	Placówki edukacyjne, PUP, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna,	• Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych, • Budżet miasta	• Liczba spotkań młodzieży z doradcą zawodowym • Ilość spotkań młodzieży w lokalnych firmach • Ilość porozumień i partnerstw międzyinstytucjonalnych w obszarze wsparcia młodzieży w wyborze kariery zawodowej
	D.2. Inicjowanie we współpracy ze szkołami, wizyt studyjnych w firmach zapoznających młodzież ze specyfiką zawodów i branż	Placówki edukacyjne, Cech Rzemiosł, lokalni pracodawcy, organizacje pracodawców		
	D.3. Kontynuacja współpracy pomiędzy PUP, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną i placówkami edukacyjnymi	PUP, Placówki edukacyjne, Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.4 Podejmowanie działań na rzecz przewycięzania długotrwałego bezrobocia	D.1. Wypracowywanie zintegrowanych programów i projektów w partnerstwie na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy	PUP, OPS	• PUP • Fundusz Pracy • Fundusze unijne • Rezerwa ministerstwa	• Liczba programów/ projektów na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych • Liczba praktyk i staży zorganizowanych w lokalnych firmach
	D.2. Nawiązanie ściślejszej współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami w celu stworzenia systemu odbywania staży i praktyk zawodowych	UM, PUP, pracodawcy z terenu miasta		
	D.3. Wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz wsparcia osób bezrobotnych i zagrożonych utratą pracy	UM, PUP, organizacje pozarządowe		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.5 Zastosowanie instrumentów na rzecz redukcji społeczno-psychologicznych i ekonomicznych skutków bezrobocia	D.1. Wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej i tworzenie pozytywnego klimatu dla działania podmiotów ekonomii społecznej	UM, PUP, OPS, organizacje pozarządowe	• Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • Fundusze unijne	• Liczba osób uczestniczących w formach subsydiowanych (prace interwencyjne, roboty publiczne) • Liczba aktywizowanych długotrwale bezrobotnych
	D.2. Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez programy realizowane w Klubie Integracji Społecznej, pracach społecznie użytecznych a także innych formach subsydiowanych	OPS, UM , PUP, organizacje pozarządowe		
	D.3. Współpraca z PUP w realizacji programów specjalnych dla grup defaworyzowanych na rynku pracy	UM, PUP,OPS, Lokalne organizacje pozarządowe		
	D.4. Promocja kształcenia ustawicznego i specjalistycznego dostosowanego do potrzeb lokalnego rynku pracy	PUP, placówki edukacyjne, UM, lokalni pracodawcy,		

5.3 Cele strategiczne dla obszaru: zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością

osoby z niepełnosprawnością - cel główny: Tworzenie warunków do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym osób z niepełnosprawnością

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.1 Inicjowanie działań usprawniających osoby niepełnosprawne i włączających je do społeczności lokalnej	D.1. Podejmowanie inicjatyw umożliwiających integrację grupową i indywidualną w nowych środowiskach	OPS, UM, organizacje pozarządowe, placówki edukacyjne, PUP, PFRON	• Budżet miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • PFRON	• Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych • Liczba projektów/zadań zrealizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych
	D.2. Wspieranie osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w dostępie do usług specjalistycznych	Placówki medyczne, OPS, PUP, PFRON, PCPR, organizacje pozarządowe		
	D.3. Tworzenie lokalnych sieci wolontariatu wspierających środowisko osób niepełnosprawnych	Organizacje pozarządowe, OPS, UM, placówki edukacyjne		
	D.4. Prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć, które mają na celu nabywanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych	PFRON, OPS, organizacje pozarządowe		
	D.5. Wspieranie osób z niepełnosprawnością w pełnym uczestnictwie w życiu społecznym oraz w wypełnianiu ról społecznych	OPS, organizacje pozarządowe		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 Wsparcie osób z niepełnosprawnością w aktywizacji zawodowej	D.1. Zainicjowanie partnerstwa instytucji rynku pracy, pomocy i integracji społecznej w tworzeniu systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnością	PCPR, PUP, OPS, UM, organizacje pozarządowe	• Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • Fundusz Pracy • PFRON	• Liczba osób z niepełnosprawnością, które uzyskały kompetencje zawodowe oraz poszerzyły kompetencje społeczne
	D.2. Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnych pracodawców	PCPR, PUP, UM, organizacje pozarządowe		
	D.3. Rozwój kompetencji zawodowych i społecznych osób niepełnosprawnych oraz zwiększanie ich szans na zatrudnienie.	PCPR, PUP, OPS		

Zdrowie – cel główny: Dobry stan zdrowia mieszkańców

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.1 Podejmowanie działań na rzecz kreowania zdrowego stylu życia w społeczności lokalnej	D.1. Wspieranie działań z zakresu edukacji prozdrowotnej i zmiany stylu życia	UM, organizacje pozarządowe	• Budżet miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • NFZ	• Liczba imprez sportowo-rekreacyjnych w których mogą brać udział mieszkańcy • Liczba zadań dofinansowanych w otwartych konkursach ofert w obszarze sportu
	D.2. Stwarzanie oraz wspieranie inicjatyw dających możliwość udziału w różnego rodzaju wydarzeniach sportowo- rekreacyjnych promujących aktywny styl życia	UM, OSiR, organizacje pozarządowe, placówki edukacyjne, kluby sportowe		

	D.3. Promowanie badań profilaktycznych	UM, NFZ		oraz ochrony zdrowia • Liczba programów profilaktycznych zrealizowanych w szkołach • Liczba wniosków skierowanych przez GKRPA do Sądu o wydanie postanowienia o leczeniu • Liczba wniosków o wszczęcie postępowania otrzymanych przez GKRPA
	D.4 Realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	UM, organizacje pozarządowe, placówki edukacyjne, partnerzy programów		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 Podniesienie jakości i dostępności usług zdrowotnych	D.1. Podejmowanie działań na rzecz utworzenia dodatkowych miejsc opieki nad ludźmi wymagającymi opieki i pielęgnacji	Szpital	• Budżet miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych • NFZ	• Liczba miejsc opieki ogółem w szpitalu oraz na oddziale geriatrycznym • Liczba miejsc w DPS • Liczba osób objętych opieką hospicjum w miejscu zamieszkania
	D.2. Rozwój infrastruktury geriatrycznej	Szpital, UM,		
	D.3 Wdrożenie działań mających na celu zapewnienie opieki dla nieuleczalnie chorych	Szpital, Caritas Diecezji Opolskiej, Hospicjum		
	D.4. Wzmocnienie i poszerzenie współpracy z Poradnią Zdrowia Psychicznego oraz Poradniami Specjalistycznymi (psychiatria dziecięca oraz neurologia dziecięca).	UM, placówki ochrony zdrowia		

Seniorzy – cel główny: Stworzenie systemu wsparcia i aktywizacji osób starszych

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.1 Aktywizowanie osób starszych w środowisku lokalnym	D.1. Angażowanie seniorów w wypracowanie oferty kulturalno-turystycznej dla swojego środowiska	UM, organizacje pozarządowe	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba miejsc w Dziennym Domu Pomocy Społecznej, Klubie Seniora • Liczba stowarzyszeń działających na rzecz seniorów • Ilość wejść na obiekty rekreacyjno-sportowe z kartą Senior 60+
	D.2. Poszerzenie oferty sportowej dla osób starszych	OSIR, UM		
	D.3. Inicjowanie działań miejsc integracji środowiskowej – Klub Seniora, Dzienny Dom Pomocy Społecznej	UM, OPS, organizacje pozarządowe		
	D.4. Rozwój wolontariatu osób starszych oraz wolontariatu na rzecz seniorów	OPS, UM		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 Rozwój infrastruktury społecznej w związku z procesem starzenia się społeczeństwa	D.1. Zapewnienie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osób starszych	OPS	• Budżet Miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba mieszkań wspomaganych • Liczba osób objętych pomocą w ośrodku wsparcia • Liczba osób korzystających z Programu Senior 60+ • Liczba godzin usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania • Liczba utworzonych klubów seniora
	D.2. Prowadzenie i rozwój pomocy instytucjonalnej umożliwiającej integrację społeczną seniorów	OPS		
	D.3. Rozwój usług na rzecz seniorów	UM, OPS, organizacje pozarządowe		
	D.4. Działania na rzecz rozwoju usług mieszkalnictwa wspieranego, poprzez zapewnienie dostępu do usług świadczonych w mieszkaniach wspomaganych.	OPS, UM		

5.4 Cele strategiczne dla obszaru: jakość życia

Cel główny: Poprawa jakości życia poprzez stworzenie warunków do mieszkania, pracy i wypoczynku; rozwój infrastruktury przyjaznej mieszkańcom

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C. 1 Poprawa warunków mieszkaniowych mieszkańców miasta	D.1. Przygotowanie terenów pod rozwój budownictwa indywidualnego i wielorodzinnego	UM	• Budżet miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba lokali socjalnych • Liczba nowych mieszkań • Liczba mieszkań, którym podniesiono standard
	D.2. Budowa nowych mieszkań komunalnych i likwidacja zdegradowanego zasobu	Samorząd Lokalny, MZB, TBS		
	D.3. Preferencje najmu mieszkań dla osób pracujących na terenie miasta	UM, MZB		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C.2 Poprawa sytuacji komunikacyjnej w mieście	D.1. Dalsze niwelowanie barier architektonicznych w przestrzeni publicznej, w pierwszej kolejności w budynkach należących do gminy, w których mieszczą się organizacje/institucje usługowe.	UM, jednostki gminne zajmujące się infrastrukturą, organizacje pozarządowe	• Budżet miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba instytucji, w których wyeliminowano bariery architektoniczne • Liczba oddanych odcinków nowych dróg
	D.2. Kontynuacja działań zmierzających do budowy obwodnicy miasta	UM		

CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI NIEZBĘDNYCH DZIAŁAŃ		REALIZATORZY	PRZEWIDYWANE ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ
C. 3 Zwiększenie dostępu mieszkańców do oferty kulturalnej	D.1. Zapewnienie kompleksowej informacji o ofercie poszczególnych organizatorów wydarzeń kulturalnych	Placówki kulturalne działające na terenie miasta, organizacje pozarządowe, lokalne media, UM	• Budżet miasta • Środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych	• Liczba stoisk handlowo-wystawienniczych (jarmark) • Liczba instytucji tworzących ofertę kulturalną miasta • Wysokość środków wydawanych na kulturę w ramach budżetu obywatelskiego • Liczba zadań dofinansowanych w otwartych konkursach ofert w obszarze kultury • Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze kultury
	D.2. Współpraca pomiędzy różnymi organizatorami imprez kulturalnych w mieście w zakresie konstruowania oferty dla mieszkańców i turystów, tak aby była jak najbardziej atrakcyjna	Placówki kulturalne, UM, lokalne media		
	D.3. Promowanie imprez odbywających się na terenie miasta (np. <i>Jarmark Bożonarodzeniowy, Dni Raciborza</i>)	UM, placówki kulturalne, lokalne media		

6. Sposób realizacji strategii – monitorowanie i ewaluacja

System wskaźników

Dla każdego celu strategii dobrano zestaw wskaźników realizacji celu. Śledzenie w czasie jak zmieniają się wartości tych wskaźników w kolejnych latach realizacji określamy tutaj jako monitorowanie wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz.

Monitorowanie ma na celu okresową ocenę sposobu i efektywności dążenia do celów założonych w dokumencie, jak i poziomu ich osiągnięcia. Przyjęte wskaźniki zostały dobrane w taki sposób, by możliwe było ich wyliczenie w oparciu o zasoby informacyjne poszczególnych kluczowych partnerów odpowiedzialnych za realizację zadań w ramach poszczególnych celów strategicznych. Chodzi o to, by pozyskiwanie danych do monitoringu nie wymagało kosztownych i energochłonnych działań, czy wręcz tworzenia dodatkowych struktur organizacyjnych do ich gromadzenia i przetwarzania. Dobierając wskaźniki oprócz dostępności do danych wzięto także pod uwagę, aby:

- wypełniały całe spektrum kierunków działań przypisanych do poszczególnych celów – to znaczy, tak żeby do każdego kierunku działań można było przypisać co najmniej jeden wskaźnik, nawet jeśli prezentując wskaźniki robimy to z poziomu celów strategicznych, a nie kierunków działań); nie wyklucza to sytuacji, kiedy ten sam wskaźnik może być zastosowany do monitorowania różnych kierunków w ramach tego samego celu, a nawet powiązanych kierunków przypisanych do innego celu strategicznego (a nawet celu głównego);
- były wiarygodne, łatwo weryfikowalne i w pewien sposób niezależne (obiektywne) od źródła, w którym są wytwarzane dane źródłowe; ilekroć były do wyboru wskaźniki syntetyczne, wymagające korzystania z wielu źródeł danych i wskaźniki proste, zliczające zdarzenia, wybierano te drugie i nie chodzi tylko o obniżenie pracochłonności ich wyliczania, ale przede wszystkim o ich jasny i łatwy do uchwycenia dla wszystkich interesariuszy sens i związek z danym celem.

Wskaźniki układają się w system, co oznacza, że należy je konsekwentnie wyliczać w ten sam sposób (co umożliwi porównywalność uzyskiwanych wyników w kolejnych latach) oraz rozważać w powiązaniu z innymi wskaźnikami, zarówno w obrębie danego celu strategicznego, jak

i celu głównego danego obszaru problemowego i pozostałych celów Strategii. O sukcesie wdrażania strategii świadczyć będzie stopień osiągnięcia wszystkich założonych celów, dlatego konieczne jest monitorowanie łącznie wszystkich wskaźników.

Instytucje zaangażowane w monitorowanie wdrażania strategii

Do każdego celu strategicznego przyporządkowano kluczowych realizatorów. Co do zasady, to właśnie te instytucje dysponują danymi niezbędnymi do wyliczenia poszczególnych wskaźników lub w stosunkowo łatwy sposób mogą takie dane pozyskać. Tam, gdzie wskazano kilka podmiotów możliwa jest sytuacja, że dane są rozproszone pomiędzy te podmioty i konieczna będzie dodatkowa koordynacja w celu wyliczania wartości poszczególnych wskaźników.

Częstotliwość monitorowania

Przyjęto, że monitorowanie stopnia realizacji celów strategii będzie się odbywać raz na dwa lata.

Ewaluacja Strategii

Monitorowanie stanowi formę oceny procesu wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Punktem odniesienia jest treść samej Strategii. A ocena polega na porównaniu już osiągniętych wartości wskaźników realizacji celów, w danym roku i narastająco od początku wdrażania, z treścią celów. W tym procesie nie oceniamy samych celów, przyjętych kierunków działań, które mają służyć ich osiągnięciu. W niewielkim stopniu możliwe jest modyfikowanie systemu wskaźników – zwykle poprzez dołączenie dodatkowych, uszczegółowienie już przyjętych. Nie odnosimy się do zasadności przyjętych celów, ani nie porównujemy osiągniętych wyników z tymi, które osiągnęły inne miasta realizujące analogiczne strategie w podobnych warunkach.

Ewaluacja ma na celu ocenę innego rodzaju. Cele obecnej strategii zostały sformułowane przez uczestników warsztatów, w oparciu o najbardziej aktualną wiedzę na temat problemów społecznych miasta. Jednak wiedza ta ma charakter historyczny. Strategia obejmuje okres 6 lat, w ciągu których sytuacja problemowa może ulec znacznej zmianie. Zmianie mogą ulec same problemy, jak i stopień ich natężenia, zmienić się mogą priorytety jakie przypisuje się poszczególnym problemom. Mogą też pojawić się bardziej nowoczesne, bardziej efektywne sposoby rozwiązywania problemów.

Ewaluacja Strategii dokonana w połowie okresu jej obowiązywania (tzw. **ewaluacja mid-term**¹⁹) pozwoli na przeanalizowanie uzyskanych produktów i rezultatów oraz sformułowanie oceny jakości uzyskanych efektów. Dokonana zostanie ocena założeń, na jakich oparte zostały sformułowane w Strategii cele. Sprawdzone zostanie na ile diagnoza sytuacji problemowej dokonana na etapie pracy nad strategią pozostaje aktualna. Konieczne będzie sprawdzenie również, na ile cele założone w strategii nadal cieszą się społeczną akceptacją i poparciem szerokiego grona interesariuszy. Ewaluacja mid-term może skutkować zarówno potwierdzeniem słuszności dotychczasowego kształtu Strategii, jak i sformułowaniem zakresu zmian i aktualizacji, jakie muszą zostać wprowadzone, a nawet w skrajnym przypadku rekomendacją do zaprzestania wdrażania dotychczasowej Strategii i rozpoczęcia prac nad zupełnie nową strategią rozwiązywania problemów społecznych.

Postulujemy również przeprowadzenie ewaluacji ex-post²⁰, w ciągu roku po zakończeniu okresu wdrażania strategii. Celem tego działania będzie zbadanie długotrwałych efektów (oddziaływania) strategii i ich trwałości. W wyniku działań ewaluacyjnych uzyskamy całościową ocenę skuteczności i efektywności działań zrealizowanych w ramach strategii oraz ich trafności i użyteczności.

Proponowana ewaluacja ex-post powinna być przeprowadzona przez podmiot zewnętrzny w stosunku do instytucji zaangażowanych we wdrożenie Strategii i obejmować zobiektywizowaną ocenę 3 kryteriów²¹:

- trafności (relevance) – co pozwoli ocenić, w jakim stopniu cele strategii odpowiadały potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy;
- użyteczności (utility) – co pozwoli ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiadało potrzebom mieszkańców Raciborza;
- skuteczności (effectiveness) – co pozwoli ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie przygotowania Strategii zostały osiągnięte.

¹⁹ The Mid Term Evaluation of Structural Fund Interventions, dokument dostępny na stronach internetowych Komisji Europejskiej, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/working/doc/midterm_en.pdf,

²⁰ Evaluating EU Expenditure Programmes: A Guide: Ex post and intermediate evaluation including glossary of evaluation terms, dokument dostępny na stronach internetowych Komisji Europejskiej, http://ec.europa.eu/dgs/information_society/evaluation/data/pdf/lib_master/eur_budg_guide_ex_post_and_intermediate.pdf,

²¹ *Ewaluacja – kwestie ogólne*, Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, Warszawa 2005.

7. Podsumowanie dokumentu

Rozwiązania w duchu nowego zarządzania publicznego, czyli poszukiwanie efektywnych ekonomicznie i organizacyjnie zasad systemowego działania dla polityki społecznej spowodowały wyraźny wzrost zainteresowania instrumentami typowymi dla planowania i zarządzania strategicznego. Dodatkowo procesy rekonstrukcji państwa opiekuńczego, krytyka kierunków i struktury wydatków publicznych, a także brak akceptacji dla zbiurokratyzowanego funkcjonowania instytucji publicznych wymusiły działania, które zakończyły się częściowym urynkowaniem usług użyteczności publicznej, a nawet prywatyzacją niektórych segmentów. Doprowadzenie do sytuacji, w której inne niż tylko państwowe podmioty realizują zadania w sferze publicznej spowodowało konieczność lepszego planowania i ewaluacji rezultatów ich działania przez państwo i jego uprawnione agendy. Umiejętność kreowania strategii, jej zaplanowanie, a następnie wdrożenie i monitoring rezultatów stały się niezwykle potrzebne w tworzeniu i realizowaniu polityki społecznej. Podejście strategiczne stało się konieczne z jednej strony z powodów narastającej potrzeby polepszenia racjonalności i efektywności wydatków na cele społeczne, z drugiej strony ze względu na pojawienie się możliwości wykorzystywania środków pomocowych przez organizacje działające zarówno w sektorze publicznym, społecznym, jak i prywatnym.

Do implementowania podejścia strategicznego do polityki społecznej przyczynia się także jej interdyscyplinarność i obserwowana w naukach społecznych dyfuzja wiedzy. Podejście strategiczne spopularyzowała także Komisja Europejska, która już od co najmniej dwóch dekad przywiązuje niezwykłą wagę do strategicznego planowania zarówno w sferze polityki społecznej, ale także w polityce funduszy strukturalnych, polityce rozwoju obszarów wiejskich czy polityce zatrudnienia. Należy wyraźnie zaznaczyć, że wejście Polski do Unii Europejskiej wymusiło kompleksowe przygotowanie długoletnich strategii i planów, które mają za zadanie w sposób spójny i przejrzysty identyfikowanie celów i priorytetów rozwoju Polski, ale także są konieczne do podejmowania faktycznych działań i oceny osiągniętych rezultatów. Na wszystkich poziomach zarządzania powstają strategie polityki społecznej, które mają na celu diagnozowanie sytuacji społecznej i wyznaczanie długofalowych kierunków działania. Przykładów strategii europejskich jest wiele – Europa 2020, Europejska Strategia Zatrudnienia, Europejska Strategia Integracji Społecznej, Europejska Strategia Kształcenia Ustawicznego, Strategia e-Europe i inne. Krajowe czy narodowe strategie dotyczą także różnorodnych zagadnień. Współcześnie istnieje olbrzymie

zapotrzebowanie na strategiczne myślenie i działanie wykazywane przez instytucje UE, państwo i jego podmioty, jak i przez samorządy lokalne oraz samoorganizujących się obywateli. Stąd próba poszukiwania możliwości zastosowania instrumentarium zarządzania strategicznego do sektora publicznego.

Przygotowanie strategii i jej wdrożenie to dwa odrębne procesy, które związane są z różnymi podejściami – teorią i ideą (powstanie strategii) oraz praktyką i działaniem (wdrożenie strategii). Za wdrażanie i realizację strategii odpowiedzialni są politycy i działacze oraz pracownicy różnych instytucji, często z różnych sektorów. A nade wszystko za wdrażanie strategii odpowiedzialni są mieszkańcy danego miasta, od ich zapału, energii i chęci do podejmowania działań służących społeczności i mieszkańcom zależeć będzie uzyskanie zaplanowanych w strategii celów i zadań. Zakłada się, że partycypacyjny mechanizm budowania niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych zaowocuje rozwojem wspólnoty lokalnej w wielu wymiarach, co bezpośrednio przełoży się na wzrost jakości życia.

8. Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabela 1.	Uczestnicy warsztatów partycypacyjnych	7
Tabela 2.	Analiza SWOT miasta Racibórz	18
Tabela 3.	Liczba mieszkańców Raciborza w latach 2013-2016	19
Tabela 4.	Liczba urodzeń i zgonów mieszkańców Raciborza w latach 2013-2016	19
Tabela 5.	Określenie typów problemów społecznych i ich nasilenia	21
Tabela 6.	Grupy społeczne i ich problemy	22
Tabela 7.	Prognozowana liczba ludności Polski na lata 2013 – 2020 wg ekonomicznych grup wieku	23
Tabela 8.	Osoby bezrobotne w Raciborzu według poziomu wykształcenia	25
Tabela 9.	Osoby bezrobotne w Raciborzu według grup wiekowych	25
Tabela 10.	Działania podejmowane przez Centrum Aktywizacji Zawodowej	27
Tabela 11.	Liczba jednostek edukacyjnych podległych miastu Racibórz w latach 2012-2015	29
Tabela 12.	Liczba dzieci i młodzieży w jednostkach edukacyjnych podległych miastu Racibórz w latach 2012-2015	29
Tabela 13.	Zmiany stanów ludności w latach 2007-2035 w Polsce	31
Tabela 14.	Dynamika procesów demograficznych w Raciborzu w perspektywie do 2030r.	31
Tabela 15.	Ocena sytuacji seniorów w Raciborzu	33
Tabela 16.	Katalog problemów seniorów w Raciborzu	34
Tabela 17.	Wsparcie społeczne okazywane seniorom w Raciborzu	34
Tabela 18.	Problemy społeczne osób niepełnosprawnych w Raciborzu	37
Tabela 19.	Wsparcie społeczne okazywane osobom niepełnosprawnym w Raciborzu	37
Tabela 20.	Źródła wsparcia społecznego okazywanego osobom niepełnosprawnym w Raciborzu	37
Tabela 21.	Ocena warunków życia w Raciborzu	39
Tabela 22.	Stan zasobów miejskich w latach 2011- 2013	41
Tabela 23.	Analiza SWOT dla obszaru: pomoc i integracja społeczna	43
Tabela 24.	Analiza SWOT dla obszaru: rynek pracy i edukacja	45
Tabela 25.	Analiza SWOT dla obszaru: zdrowie, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością	49
Tabela 26.	Analiza SWOT dla obszaru: obszary jakości życia	51

Spis rysunków

Rysunek 1.	Sytuacja osób starszych w Raciborzu.	33
Rysunek 2.	Ocena dostępności do rehabilitacji i usług opiekuńczych dla seniorów w Raciborzu.	35
Rysunek 3.	Ocena sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Raciborzu.	36
Rysunek 4.	Dostępność do rehabilitacji i usług opiekuńczych przez osoby niepełnosprawne	38

9. Bibliografia

1. Auleytner J.: *Polityka społeczna. Teoria a praktyka*. Wydaw. WSP TWP, Warszawa 1997
2. Auleytner J., K. Głąbicka: *Polskie kwestie socjalne na przełomie wieków*. Wydaw. WSP TWP, Warszawa 2002.
3. Baron – Wiaterek M. , I.Grzanka: Organizacja rozwiązywania problemów społecznych przez samorząd terytorialny. Zeszyty naukowe Politechniki Śląskiej. Zeszyt 80 z 2015
4. Dziewięcka-Bokun L.: *O sposobach rozumienia polityki społecznej*, [w:] *Uwarunkowania współczesnej polityki społecznej*, pod red. B. Ponikowskiego i J Zarzecznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002,
5. Evaluating EU Expenditure Programmes: A Guide: Ex post and intermediate evaluation including glossary of evaluation terms, dokument dostępny na stronach internetowych Komisji Europejskiej,
6. *Ewaluacja – kwestie ogólne*, Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, Warszawa 2005.
7. Grewiński M.: *Wielosektorowa polityka społeczna. O przeobrażeniach państwa opiekuńczego*. Wydawnictwo WSP TWP. Warszawa 2009,
8. Izdebski H. Samorząd terytorialny Podstawy ustroju i działalności. Lexis Nexis Warszawa 2009
9. Kroszel J.: *Podstawy polityki społecznej w gospodarce rynkowej*. Wydaw. UO, Opole 1994, s. 96. Zob. także J. Danecki: *Kwestia społeczna – istota, źródła, zarys diagnozy*, [w:] A. Rajkiewicz, J. Supińska, M. Książkowski: *Polityka społeczna. Materiały do studiowania*. Wydaw. Naukowe „Śląsk”, Katowice 1998,
10. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Wykluczenie i integracja społeczna w Polsce, ujęcie wskaźnikowe, Warszawa 2006.
11. Olechnicki K. , P. Załęcki: *Słownik socjologiczny*. Wydaw. Graffiti BC, Toruń 1998,
12. Polakowski D.: Program Aktywności Lokalnej jako narzędzie rozwoju kapitału społecznego oraz integracji społecznej. ROPS Kraków 2012,
13. Sierpowska I.: *Prawo pomocy społecznej*. Zakamycze, Kraków 2006,
14. Szatur-Jaworska B.: *Diagnozowanie w polityce społecznej*. Wydaw. IPS UW, Warszawa 2002, s. 19 i nast.; E. Wysocka: *Człowiek a środowisko życia. Podstawy teoretyczno – metodologiczne diagnozy*. Wydaw. Akademickie Żak, Warszawa 2007, s. 56 i nast.; Idem: *Diagnoza w resocjalizacji. Obszary problemowe i modele rozwiązań w ujęciu psychopedagogicznym*. PWN, Warszawa 2008
15. Sztompka P.: *Socjologia zmian społecznych*. Kraków: Znak, 2005
16. The Mid Term Evaluation of Structural Fund Interventions, dokument dostępny na stronach internetowych Komisji Europejskiej
17. Tomeczek A. , D.Polakowski, P.Rogała: *Metodologia wspierania rozwoju społecznego gminy w oparciu o partycypację społeczną*. PPWOW. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Warszawa 2008
18. Wronka-Pośpiech M., A. Frączkiewicz-Wronka, *Innowacje – przesłanki wyłaniania się nowego paradygmatu polityki społecznej*, w: M. Grewiński, A. Karwacki (red.), *Innowacyjna polityka społeczna*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie, Warszawa 2015

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia (Dz.U. z 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 930 z późn. zm.)

Uzasadnienie

Obowiązująca od 2007 r. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Racibórz z upływem czasu stała się dokumentem wymagającym uwspółcześnienia, dlatego została zweryfikowana i dostosowana do aktualnych problemów występujących w naszym mieście.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu, zgodnie z art. 110 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej koordynuje realizację strategii, o której mowa powyżej.

Uchwała została pozytywnie zaopiniowana przez Raciborską Radę Działalności Pożytku Publicznego.